

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Lasten subjektiivinen hyvinvointi osana Lapsen paras - yhdessä
enemmän -hanketta (LAPE)

Hannele Mattsson & Satu Smolander

2018 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Lasten subjektiivinen hyvinvointi osana
Lapsen paras - yhdessä enemmän -hanketta
(LAPE)**

Hannele Mattsson & Satu Smolander
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2018

Hannele Mattsson & Satu Smolander

Lasten subjektiivinen hyvinvointi osana Lapsen paras - yhdessä enemmän -hanketta
Lasten subjektiivinen hyvinvointi osana Lapsen paras - yhdessä enemmän -hanketta (LAPE)
Vuosi 2018 Sivumäärä 47

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää 5 - 8-vuotiaiden lasten subjektiivista hyvinvointia. Opinnäytetyö liittyy hallituksen kärkihankkeeseen Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaan (LAPE). Laurea ammattikorkeakoulun osahankkeen tavoitteena on lasten hyvinvointitietoa hyödyntäen kehittää kuntien käyttöön digitaalinen työkalu mittaamaan lasten ja perheiden hyvinvointia.

Lapsuuden olosuhteilla voi olla kauaskantoiset vaikutukset myöhempään hyvinvointiin ja viime vuosina onkin alettu kiinnittää huomiota lasten subjektiivisiin kokemuksiin omasta hyvinvoinnistaan. Aiemmin lasten hyvinvointitieto on ollut aikuisten objektiivisesta näkökulmasta tuotettua. Lasten subjektiivista hyvinvointia selvitetään painottaen lasten vahvuuksia ja voimavaroja. Lasten oikeus osallistua ja vaikuttaa omiin asioihinsa on kirjattu lainsäädäntöön ja Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) lasten oikeuksien sopimukseen. Osallisuuden tiedetään edistävän hyvinvointia ja ehkäisevän syrjäytymistä, joka saattaa alkaa jo varhaislapsuudessa.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu lasten ja perheiden hyvinvoinnista ja sen tukemisesta sekä subjektiivisesta hyvinvoinnista ja sen eri osa-alueista. Opinnäytetyö toteutettiin monimenetelmäistä lähestymistapaa käyttäen, jossa lasten osallisuus oli keskeisessä asemassa. Opinnäytetyössä käytettiin aiempaan tutkimusteoriaan perustuvaa lasten hyvinvointimallia, jonka pohjalta laadittiin kysymykset kattaen neljä hyvinvoinnin osa-aluetta. Lasten hyvinvointiin perehdyttiin psyykkisen, sosiaalisen, materiaalsen ja fyysisen hyvinvoinnin osa-alueiden kautta. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisin menetelmin puolistrukturoitua haastattelua käyttäen, jonka lisänä käytettiin piirrä ja kerro -menetelmää. Haastattelut litettiin ja analysoitiin laadullisten tutkimusmenetelmien mukaisesti.

Tuloksissa korostuu arkirutiinien merkitys lasten elämässä ja hyvinvoinnissa. Lisäksi sosiaalisten suhteiden merkitys nousi vastauksissa esiin ja lapset kertoivat viettävänsä mielellään aikaa ikätovereidensa seurassa. Perheenjäsenten kanssa vietetty aika koettiin myös tärkeäksi. Tulokset vahvistavat lasten subjektiivisen hyvinvointitiedon merkitystä.

Kehittämisehdotuksia ovat otoskoon kasvattaminen, haastattelukysymysten huolellinen muotoilu ja lasten osallistaminen niiden laadintaan. Lisäksi jatkossa olisi kiinnostavaa tutkia lasten subjektiivisia ja heidän elämäänsä kuuluvien aikuisten (vanhemmat ja päiväkodin/koulun henkilökunta) objektiivisia näkökulmia vertailun mahdollistamiseksi ja kattavamman hyvinvointitiedon saavuttamiseksi.

Asiasanat: subjektiivinen hyvinvointi, lapset, perhe, osallisuus

Hannele Mattsson & Satu Smolander

Children's subjective well-being as a part of the Child's best - together more -project

Year 2018

Pages

47

The aim of the thesis was to examine subjective well-being of 5 - 8-year-old children. The thesis is a part of the Government's key project - The programme to address reform in child and family services (LAPE). The goal of the sub-project of Laurea University of Applied Sciences is to utilize the information of children's well-being in order to develop a digital tool for municipalities for measuring well-being of children and families.

Childhood circumstances may have long-term consequences on well-being in later life and in the recent years there has been a growing interest in children's subjective experiences of well-being. In the past, the knowledge of children's well-being has been based on adults' objective perspectives. Subjective well-being of children is investigated emphasizing their strengths and resources. Children's right to participate and to influence on matters affecting them is enshrined in the law and defined in the United Nations (UN) Convention on the Rights of the Child. Participation is known to increase well-being and to prevent the process of social exclusion that may start in early childhood.

The theoretical framework of the thesis consists of well-being of children and families and the support of it, and of subjective well-being and its different dimensions. The thesis was conducted using a multi-method approach in which the participation of the children played a key role. The questions were compiled based on the structural model of child well-being constructed in a previous research and covers four dimensions of well-being. Children's well-being was studied measuring psychological, social, material and physical dimensions of well-being. The research was implemented using qualitative research methods including semi-structured interview and in addition a draw and tell -method. The interviews were transcribed and analyzed according to the qualitative research methods.

The findings highlight the importance of daily routines on children's lives and well-being. In addition, the significance of social relationships emerged from answers and the children told that they preferably spend time with their peers. Time spent with families was also considered important. The results confirm the importance of the knowledge of children's subjective well-being.

Following improvements are suggested; increasing the sample size, more careful construction of the questions and involving children in formatting them. Further, it would be interesting to explore children's subjective perspectives and objective perspectives of the adults belonging to their lives (parents and kindergarten/school teachers) to enable a comparison and to achieve a more comprehensive view of well-being.

Keywords: subjective well-being, children, family, participation

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Hyvinvointi.....	6
2.1	Subjekttiivinen hyvinvointi	8
2.2	Lasten hyvinvointi	9
2.2.1	Psyykkinen hyvinvointi	11
2.2.2	Sosiaalinen hyvinvointi	12
2.2.3	Materiaalinen hyvinvointi.....	13
2.2.4	Fyysinen hyvinvointi	13
2.3	Hyvinvoinnin tukeminen	14
3	Tutkimuksia lasten hyvinvoinnista.....	17
4	Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE)	19
5	Tutkimusongelma ja työn tarkoitus	20
6	Tutkimusmenetelmien teoriaa	20
6.1	Tutkimushaastattelu	20
6.2	Lasten haastattelevinen	21
6.3	Sisällönanalyysi.....	22
7	Tutkimusetiikka ja tutkimuksen luotettavuus.....	23
8	Tutkimuksen toteutus	24
9	Tulokset	27
9.1	Psyykkinen hyvinvointi	27
9.2	Sosiaalinen hyvinvointi.....	27
9.3	Materiaalinen hyvinvointi.....	28
9.4	Fyysinen hyvinvointi	29
9.5	Lasten näkemyksiä kivasta päivästä	30
10	Johtopäätökset	30
11	Pohdinta.....	32
11.1	Tulosten tarkastelu	32
11.2	Tutkimuksen vahvuudet.....	33
11.3	Tutkimuksen heikkoudet.....	34
11.4	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	34
11.5	Kehittämis ehdotukset	35
	Lähteet	37
	Kuviot	43
	Taulukot	43
	Liitteet.....	44

1 Johdanto

Tuloerojen kasvu ja lapsiperheiden köyhyyden lisääntyminen haastavat yhteiskunnan pohtimaan hyvinvoinnin ongelmia ja niiden kasautumista. Lapsuuden elinolosuhteiden on useissa tutkimuksissa todettu liittyvän kokonaisvaltaisesti aikuisiän hyvinvointiin ja terveyteen (Ristikari, Törmäkangas, Lappi ym. 2016; Field 2010; Kestilä 2008). Lasten hyvinvoinnin tutkimus on tärkeää ja sitä kautta saatua tietoa voidaan hyödyntää pyrittäessä edistämään paitsi lasten hyvinvointia, myös ehkäisemään huono-osaisuuden ylisukupolvista jatkumoa. Hyvinvoinnin tukeminen tulisi aloittaa ennen ongelmien syvenemistä, minkä vuoksi tarvitaan tietoa myös alle kouluikäisten lasten hyvinvoinnista. Varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisevä työ tuovat yhteiskunnalle lisäksi taloudellista säästöä, kun kalliiden korjaavien toimenpiteiden käyttöä voidaan vähentää.

Lasten hyvinvoinnin kokemuksia on totuttu tarkastelemaan useimmiten aikuisten näkökulmasta, vasta viime vuosina on alettu enemmän korostaa lasten omien kokemusten merkitystä. Alle kouluikäisetkin lapset osaavat kertoa omasta elämästään, iloistaan ja suruistaan, kun käytetään ilmaisia, jotka lapsi tunnistaa (Hakulinen-Viitanen, Hietanen-Peltola & Hastrup ym. 2010). Uusimpien varhaiskasvatusta ja perusopetusta ohjaavien asiakirjojen laadinnassa on lapsen osallisuus nostettu merkittäväksi toimintaa ohjaavaksi arvoksi. Lasten osallisuutta tukemalla panostetaan lasten hyvinvointiin ja itsestä huolehtimiseen. Osallisuuden kautta lapset oppivat näkemään omat vaikutusmahdollisuutensa, ottamaan vastuuta omasta yhteisöstään ja näkemään oman roolinsa ja sen merkityksen yhteisön toiminnalle. (Opetushallitus 2016; Opetushallitus 2014.)

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnoiman kärkihankkeen Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) tavoitteena on uudistaa ja tuottaa lapsi- ja perhelähtöisiä palveluja. Lapsen oikeudet ja etu sekä vanhemmuuden tuki ovat hankkeen keskeisiä periaatteita. Tarkoituksena on siirtää painopiste korjaavista palveluista ehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen, tukea perheen hyvinvointia ja edistää lapselle suotuisaa kasvu- ja oppimisympäristöä. (STM 2017.)

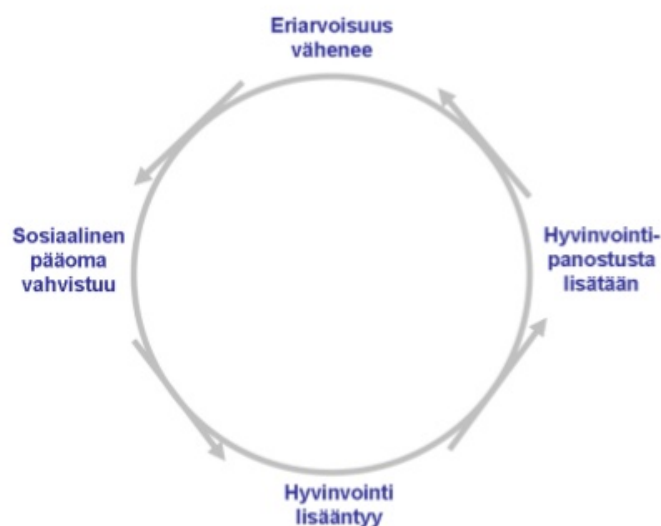
LAPE-muutosohjelman pääkaupunkiseudun Lapsen paras - yhdessä enemmän -hankkeeseen liittyvän opinnäytetyön tavoitteena on kerätä tietoa lasten subjektiivisesta hyvinvoinnista haastatteleamalla 5 - 8-vuotiaita lapsia. Haastattelututkimuksessa saadaan tietoa lasten hyvinvoinnista lasten itsensä kertomana, jota hyödynnetään kuntien käyttöön tarkoitetun digitaalisen työkalun kehittämisessä.

2 Hyvinvointi

Hyvinvointi voidaan jakaa karkeasti kolmeen eri osa-alueeseen: terveys, materiaallinen hyvinvointi ja koettu hyvinvointi. Terveys ja materiaallinen hyvinvointi ovat kytköksissä

eriarvoisuuteen ja hyvinvointieroihin, kun taas subjektiivinen hyvinvointi syntyy ilman ulkoisten tekijöiden vaikutusta. Ihmisen tyytyväisyys omaan elämäänsä riippuu yksilöllisestä näkemyksestä, eikä ole välttämättä sidottu materiaan tai terveyteen. Suomalaisten hyvinvointi on yleisesti ottaen lisääntynyt, mutta eri väestöryhmien väliset erot hyvinvoinnissa ovat kasvaneet. Erityisen huolestuttavaa on lapsiköyhyyden voimakas lisääntyminen. Huono-osaisuus kasautuu; köyhyys, työttömyys ja terveys linkittyvät toisiinsa, mikä voi vaarantaa koko perheen hyvinvoinnin. (Vaarama, Moisio & Karvonen 2010.)

Ruotsalainen Nobel-palkittu poliitikko ja taloustieteilijä Gunnar Myrdal (1898 - 1987) kehitti vuonna 1957 teorian hyvinvoinnin kehävaikutuksesta. Kehärakennelman (kuvio 1) mukaan hyvinvointi kertaantuu ja tuo mukanaan lisää hyvinvointia. Kehärakennelma toimii teorian mukaan myös toiseen suuntaan, jossa pahoinvointi johtaa pahoinvoinnin jatkuvaan lisääntymiseen. Myrdalin kehäteorian mukaan ihminen etenee lähtötilanteestaan riippuen kehällä joko ylös- tai alaspäin muodostaen laskevan tai nousevan spiraalin, joka vie ihmistä kaikilla elämän osa-alueilla samaan suuntaan. Suomalaiset sosiologit ja hyvinvointivaltion tutkijat muodostivat 1960-luvulla käsityksensä hyvinvointivaltion tarpeista kehärakennelman teoriaan pohjautuen. Tutkijat näkivät hyvän kehän perustuvan institutionaalisten tekijöiden varaan, joita tulisi tukea hallinnon ja sosiaalipolitiikan avulla. Teorian mukaan sosiaalipoliittisten toimenpiteiden avulla koko yhteiskunnan hyvinvointiin panostamalla luodaan mahdollisimman monelle yksilölle hyvinvoinnin edellytykset ja ehkäistään yhteiskunnasta syrjäytymistä. (Hagfors & Kajanoja 2011, 172-173, 178.)

Kuvio 1. Hyvän kehä (Hagfors & Kajanoja 2011, 175)

Tutkimusprofessori Erik Allardt mukaan pohjoismainen hyvinvointi jakautuu kolmeen ulottuvuuteen, joiden avulla ihminen saa tyydytetyksi hyvinvoinnin kannalta olennaiset

perustarpeensa. Perustarpeet hyvinvoinnille muodostuvat elintason (having), yhteisyyssuhteen (loving) sekä itsensä toteuttamisen (being) kautta. Hyvinvoinnin nelikenttä (taulukko 1) pohjautuu ajatukselle, jossa ihmisen elämänlaatua ja elintasoa voidaan lähestyä sekä objektiivisesti että subjektiivisesti. Nelikentän avulla halutaan erotella objektiivinen pysyvämpi hyvinvoinnin olomuoto subjektiivisesta ja häilyväisemmästä onnellisuudesta. Hyvinvoinnin nelikenttä jakautuu hyvinvoinnin ja onnellisuuden sekä elintason ja elämänlaadun osa-alueisiin. Hyvinvointi mittaa ihmisen aineellisia ja materiaalisia tarpeita, kun taas onnellisuus subjektiivisia kokemuksia ja tunteita. Elintasolla tarkoitetaan yksilön tarpeen tyydytystä resurssien ja aineellisten ominaisuuksien avulla, kun taas elämänlaatu keskittyy mittaamaan sosiaalisia suhteita ja yhteenkuuluvuuden tunteita. (Allardt 1976, 32-33,37-38.)

	HYVINVOINTI	ONNELLISUUS
ELINTASO	Aineellisiin resursseihin perustuva tarpeentyydytys	Subjektiiviset tunteet ja kokemukset yksilön materiaalisista ja ulkoisista elinehdoista
ELÄMÄNLAATU	Ihmisten välisiin, ihmisten ja yhteiskunnan ja luonnon välisiin suhteisiin perustuva tarpeentyydytys	Subjektiiviset tunteet ja kokemukset suhteessa ihmisiin, luontoon ja yhteiskuntaan

Taulukko 1. Hyvinvoinnin nelikenttä (Allardt 1976, 33)

2.1 Subjektiivinen hyvinvointi

Subjektiivisten mittareiden kattavuus rajoittuu aineellisten asioiden mittaamiseen, eikä ota huomioon ihmisen henkisiä tarpeita. Ihmisten onnellisuutta arvioidessa, on hyvä luottaa kunkin ihmisen omaan asiantuntijuuteen. Onnellisuustutkimusten ollessa kyseessä ihmiset arvioivat itse omaa hyvinvointiaan ja antavat siitä tutkijoille oman subjektiivisen arvionsa. Subjektiivisten tutkimusten haasteena on kysymysten muotoilu siten, että kaikki vastaajat ymmärtävät kysymykset samalla tavalla. (Kajanoja 2005.)

Hyvinvoinnin käsite kattaa psykologisen onnellisuuden lisäksi yksilön oman käsityksen siitä, mikä on hyvää elämää. Filosofisesti tarkasteltuna hyvinvoinnin osatekijät voidaan jakaa tarkastelutavasta ja tarkastelijasta riippuen useiden erilaisten teorioiden mukaan. Yhteistä

kaikille subjektiivisen hyvinvoinnin teorioille on kuitenkin ihmisen oma kokemus hyvinvoinnista ja hyvästä elämästä. (Mattila 2009.)

Subjektiivinen hyvinvointi muodostuu ihmisen omasta kokemuksesta. Samankaltaisissa oloissa olevat ihmiset voivat kokea hyvinvointinsa hyvinkin erilaiseksi. Viime vuosina hyvinvointia ja sen kokemusta on selitetty kolmen pääoman avulla, sosiaalisen, inhimillisen ja emotionaalisen. Näille pääoman lajeille on ominaista luottamus ja toimivat ihmissuhteet. (Bardy 2009, 234-235.)

2.2 Lasten hyvinvointi

Yhteiskunnan muutoksen ja kehittymisen myötä tietoisuus hyvinvoinnin vaikutuksista on lisääntynyt ja tavoitteena on tulevien sukupolvien hyvinvoinnin lisääminen ja tukeminen. Tuleviin sukupolviin vaikuttamisen on lähdettävä liikkeelle lapsuuden hyvinvoinnin tukemisesta, joka onnistuu parhaiten varhaiskasvatuksessa ja koulussa, joiden toimintaa säätelevät lait ja opetussuunnitelman perusteet. Lapsi viettää suuren osan päivästä kodin ulkopuolella ja kehittyä ja kasvaa siellä olevissa vuorovaikutustilanteissa. Lapsen hyvinvoinnin kannalta kaikilla kohtaamisilla, sanoilla, kosketuksilla, eleillä ja havainnoilla on vaikutus lapsen kasvuun ja kehitykseen. Jokaisella lasten kanssa työskentelevällä ihmisellä on vaikutus lapsen hyvinvointiin, joko positiivinen tai negatiivinen. (Ahtola 2016, 14.)

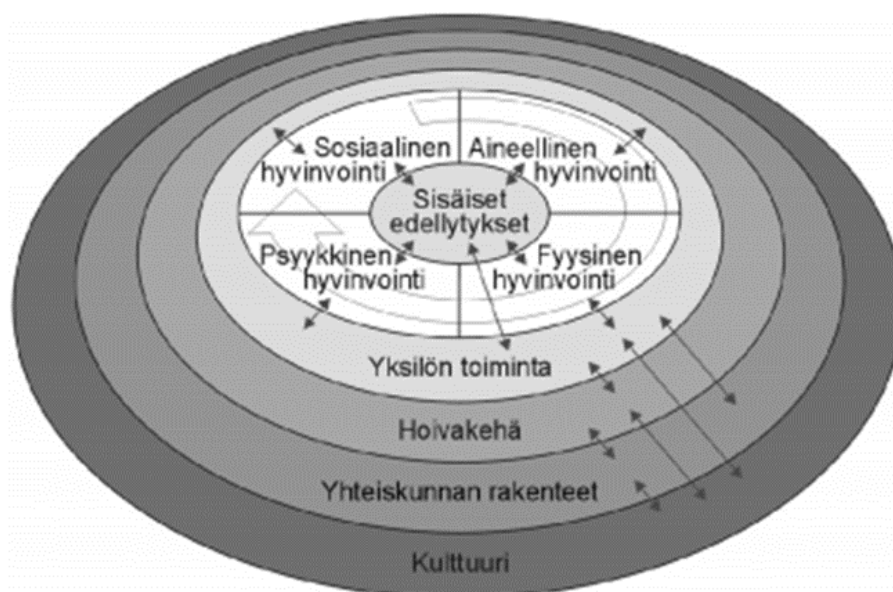
Ihmisellä on jo syntyessään tarve saada kontakti toisiin ihmisiin. Vauva lähettää signaaleja ympäristöönsä, havaintojensa pohjalta hän muodostaa kuvan ympäröivästä maailmasta ja sen toiminnasta. Hän rakentaa itselleen turvallisuusstrategioita, joiden avulla voi selvitä erilaisista tilanteista. Luottamus elämästä selviytymiseen rakentuu kokemusten seurauksena. Lapsen hyvään kasvuun tarvitaan erityisesti kokemus turvallisuudesta, riittävää vuorovaikutusta, hoivaa, rutiineja ja ennakoitavuutta sekä tunne siitä, että joku rakastaa ja välittää varauksettomasti. (Sinkkonen 2008, 100-103, 269-274.)

Syrjäytyminen ja ongelmat yksilön hyvinvoinnissa eivät yleensä tapahdu hetkessä, vaan ne tulisi nähdä pitkänä prosessina, johon ajaudutaan usein erilaisten sosiaalisten ongelmien seurauksena. Lapsen persoonallisuus ja sen kehittyminen tapahtuvat vuorovaikutuksessa erilaisen sosiokulttuuristen järjestelmien kanssa. Persoonallisuuden kehitykseen liittyy useita riskitekijöitä ja suojaavia tekijöitä, joiden vaikutukset ulottuvat aikuisikään saakka ja joiden kehityssuunta on omaksuttu jo varhaisessa lapsuudessa. Lasten syrjäytymiseen liittyvissä tutkimuksissa on todettu syrjäytymiseen omasta vertaisryhmästään liittyvän tiettyjä psykososiaalisia ongelmia, kuten heikko itsetunto, sosiaalinen taitamattomuus, syrjäänvetäytyvyys, aggressiivisuus, kielteinen asenne uuden oppimiseen sekä emotionaalinen kypsymättömyys. Nämä varhaislapsuuden haasteet usein vahvistavat sopeutumattomuutta vertaisryhmään ja yhdessä ympäristön palautteen kanssa jatkuvat kehämäisenä prosessina aikuisuuteen asti. Tärkeä suojaava tekijä on hyvät suhteet ikätovereiden kesken. Ikätovereilta lapsi oppii kokemuksen

sosiaalisten suhteiden solmimisesta ja ylläpitämisestä. Ikäryhmästä ulosjääminen ja vähäinen kanssakäyminen vertaisten kanssa ennustaa myöhemmässä elämässä sopeutumisongelmia ja sosiaalista tyytymättömyyttä. Erityisessä riskiryhmässä ovat lapset, jotka joutuvat ryhmän muiden jäsenten aktiivisen torjunnan tai kiusaamisen kohteeksi. (Laine & Neitola 2002, 18-19.)

Sosiaalisten suhteiden lisäksi lapsen hyvinvointi rakentuu myös muista tekijöistä, joista onkin pyritty saamaan kattava kokonaiskuva luomalla hyvinvointimalleja. Keskeisessä asemassa ovat lasten omat näkemykset ja subjektiivisten kokemusten pohjalta onkin mallinnettu lasten hyvinvointia. Fattore, Mason ja Watson loivat lasten hyvinvointimallin kouluikäisten lasten haastattelujen pohjalta. Perusajatuksena heidän mallissaan on tuoda näkyville lasten hyvinvoinnin rakentuminen erityisesti sosiaalisten suhteiden ja niistä rakentuvien tunteiden kautta. Mallissa ovat mukana lapsen hyvinvoinnin tärkeimmät osatekijät: turvallisuus, toimijuus ja myönteinen minäkuva, joita ympäröivät emotionaalisen hyvinvoinnin sekä ihmissuhteiden ulottuvuudet. (Fattore, Mason & Watson 2009, 61-63.)

Lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia on mallinnettu myös kotimaassa. Vuonna 2015 tehdyn väitöskirjan tuloksena on rakennettu Lasten hyvinvointimalli, jonka avulla on mahdollista tarkastella lasten hyvinvointia ja sen osatekijöitä kokonaisvaltaisesti. Mallin ajatuksena on lapsen huomioiminen fyysis-psykkis-sosiaalisena yksilönä, joka kasvaa ja kehittyy materiaalsen maailman ympäröimänä, vuorovaikutuksessa erilaisten instituutioiden ja ihmisten kanssa. Lapsen hyvinvointimalli (kuvio 2) kiteyttää yhteen lapsen hyvinvoinnin kaikki ulottuvuudet ja ottaa huomioon eri elämäalueiden elementtien vaikutukset toisiinsa. Mallin perusulottuvuuksia ovat fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja materiaallinen hyvinvointi, joiden vaikutus ulottuu yksilön toiminnan ja hoivakehän kautta yhteiskunnan rakenteisiin ja sitä kautta kulttuuriin. Fyysinen hyvinvointi käsittää terveyden ja fyysisen toimintakyvyn edellytykset. Psyykinen hyvinvointi sisältää emotionaalisen ja psyykkisen terveyden ja hyvinvoinnin sekä lapsen oman arvion onnellisuudestaan ja tyytyväisyydestään elämäänsä. Sosiaalinen hyvinvointi määrittää lapsen toimivia vuorovaikutussuhteita ja hänen saamaansa sosiaalista tukea ympärillä olevilta ihmisiltä. Materiaalisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan taloudellista tilannetta, jonka avulla tyydytetään normaaliin elämään kuuluvat elementit, kuten riittävä ravinto, asuminen tai elämisen kannalta välttämättömät tarvikkeet. (Minkkinen 2015, 60-62.)

Kuvio 2. Lapsen hyvinvointimalli (Minkkinen 2015, 61)

Mallin keskiö koostuu hyvinvoinnin perusolottuvuuksista ja yksilön sisäisistä edellytyksistä. Olottuvuuksien läpi kiertävä nuoli kuvastaa hyvinvoinnin osa-alueiden välistä vuorovaikutusta toisiinsa. Olottuvuudet on ympäröity neljällä laajenevalla kehällä, jotka kukin kuvaavat lapsen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Nuolet kehien välillä ilmentävät eri osa-alueiden vaikutuksia toisiinsa. Kehät kuvaavat eri tekijöiden asettamia reunaehtoja lapsen hyvinvoinnille. Ensimmäinen kehä kuvaa yksilön toimintaa, joka toimii välittävänä tasona yksilön ja yhteiskunnallisten edellytyksien välillä. Yhteiskunnalliset elementit voidaan jakaa hoivakehään, rakenteellisiin elementteihin ja kulttuuriin, jotka vaikuttavat yksilön toimintaan ja sitä kautta hänen hyvinvointiinsa. (Minkkinen 2015, 60-62.)

2.2.1 Psyykinen hyvinvointi

Mielenterveys ja psyykinen hyvinvointi ovat voimavaroja, jotka mahdollistavat vuorovaikutuksen toisten ihmisten kanssa, itsensä hyväksymisen sekä elämän haasteista selviytymisen. Psyykkisen hyvinvoinnin kannalta erityisen herkkiä vaiheita ovat lapsen ensimmäiset elinvuodet ja nuoruusaika. Suuri osa aikuisten mielenterveyshäiriöistä on saanut alkunsa jo lapsuudessa. Psyykkisen hyvinvoinnin tehtävänä on luoda edellytykset oppimiselle, toimiville sosiaalisille suhteille, mielekkäälle harrastamiselle sekä hyvien elämäntapojen muotoutumiselle. (Santalahti & Marttunen 2014, 184-185.)

Läheiset ihmissuhteet näyttäytyvät tärkeässä roolissa puhuttaessa lasten hyvinvoinnista. Lapset itse kokevat perhe- ja ystävyysuhteet monin verroin esimerkiksi taloudellisia tekijöitä

merkittävämmiksi. Lasten itse kokemat uhat hyvinvoinnille liittyvät myös huomattavan usein ystävyysuhteisiin tai yksinäisyyteen. (Jokinen & Mikats 2018, 49.)

Lapsen mielenterveyden kehitykseen vaikuttavat vanhemmilta perittyjen ominaisuuksien lisäksi lapsen kasvuympäristöt. Mielenterveyden häiriöiden syntymekanismeja ei tunneta vielä kovinkaan hyvin, mutta psyykkisen hyvinvoinnin kannalta tunnistettavia riskitekijöitä ja suojaavia tekijöitä on tutkimuksin todennettu. Häiriöiden synty näyttää olevan monimutkainen prosessi, jossa perimä, kulttuuri, elämäkokemukset, ympäristötekijät ja psykososiaaliset tekijät vaikuttavat toisiinsa. Useiden riskitekijöiden olemassaolo altistaa lapsen psyykettä ei-toivotulle kehitykselle. Lapsuuden riskitekijöihin kuuluvat muun muassa vanhemman mielenterveysongelmat, pieni syntymäpaino, perheristiriidat, vanhempien runsas päihteiden käyttö, kaltoinkohtelu tai laiminlyönti, fyysiset sairaudet ja kiusaamiskokemukset. Suojaaviin tekijöihin lukeutuvat turvallinen kiintymyssuhde, hyvät vuorovaikutus- ja tunnetaidot, myönteinen suhde vanhempiin sekä kokemus itsenäisyydestä, osallisuudesta ja omista vaikutusmahdollisuuksista. Psyykkinen hyvinvointi kehittyy kaikissa lapsen kasvuympäristöissä, joissa lapselle tulisi tarjota sopivassa suhteessa haasteita ja onnistumisia. (Santalahti & Marttunen 2014, 187-188.)

2.2.2 Sosiaalinen hyvinvointi

Lapsen hyvinvointi liittyy kiinteästi lapsen kasvuympäristöön. Kasvuympäristön muodostavat perheen lisäksi koulu, päiväkot, harrastukset sekä ystäväpiiri. Vuorovaikutusverkostot ovat riippuvaisia yhteiskunnan muutoksista. Verkostot mukautuvat ulkoapäin tulevien tekijöiden paineesta ja vaikuttavat näin osaltaan lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin. Perheen vuorovaikutuksella ja hyvinvoinnilla on suuri vaikutus lapsen hyvinvoinnille ja suotuisalle kehitykselle. (Lahikainen & Paavonen 2011, 91.)

Perheen merkitys lapsen hyvinvoinnille on merkittävä. Perheessä kohtaavat usein sukupolvien, sukupuolten ja yksilöiden erilaiset ideologiat ja käytännöt. Erilaiset konfliktit ja jännitteet kuuluvat perhe-elämään, mutta niiden vaikutus lapsen hyvinvointiin vaihtelee riippuen konfliktien kestosta ja sisällöstä ja niiden herättämistä tunteista. Perhe on totuttu näkemään lapsen kannalta ihanteellisena ympäristönä, joka tukee lapsen hyvinvointia ja kehitystä. Perheen todellisuus saattaa kuitenkin poiketa ihanteesta ja olla vaarojen, uhkien ja kielteisten tunteiden lähde. Tutkittaessa perhesuhteita ja niiden vaikutusta yksilöön olisi hyvä ottaa huomioon emotionaalinen turvallisuuden kokemus sekä tunnettyö. Emotionaalista turvallisuutta pidetään tärkeänä osana lapsen hyvinvointia erityisesti perheympäristössä. Tunnettyön avulla lapsi taas hallitsee sekä omia että muiden tunteita ja kontrolloi niitä. Tunnettyö auttaa lapsia toimimaan ja olemaan aktiivinen osa perheen tunneilmapiirin muodostumista. (Notko & Sevon 2011, 67-69.)

Ystävyyssuhteet auttavat lasta harjaannuttamaan sosiaalisia taitojaan. Vertaissuhteiden avulla lapsi harjoittelee toisen huomioon ottamista ja yhteistoiminnan pelisääntöjä. Kyky olla vuorovaikutuksessa toisen kanssa on yksi ihmisyyden ydintaidoista. Vertaissuhteiden avulla lapsi voi kokea olevansa arvokas toiselle samaan joukkoon kuuluvalla ihmiselle. Vertaisjoukossa syntyy yhteinen sanaton kieli, jota noudattamalla lapsi kiinnittyy omaan yhteisönsä ja saa positiivista palautetta omasta toiminnastaan. (Mäkelä & Sajaniemi 2013, 39, 41, 45.)

2.2.3 Materiaalinen hyvinvointi

Pienetkin lapset ovat osa kulutusyhteiskuntaa. Materiaalin omistamisen ilon lisäksi tavaroiden avulla lapset ilmaisevat sukupuolta ja ikää sekä rakentavat omaa identiteettiään. Lelujen ja vaatteiden kautta heijastuu perheen varallisuus, elämäntilanne, kulutuskäyttäytyminen ja ideologia. Materiaali saattaa tuoda lapselle valtaa ja arvostusta ikäistensä seurassa. (Syrjälä, Estola & Puroila 2013, 153, 156-157.)

Lapsiköyhyys Suomessa on lisääntynyt erityisesti yhden vanhemman perheissä ja suurperheissä viime vuosien aikana. Köyhyysrajan alapuolella elävissä perheissä vanhemmat ovat usein matalapalkkaisissa töissä tai osa-aikaisissa työsuhteissa, saaden osan toimeentulostaan toimeentulotuen kautta. Köyhyydessä elämisen vaikutukset lapsen hyvinvointiin riippuvat siitä, kuinka pitkäaikaista köyhyys on. Pienituloisuus edesauttaa syrjäytymistä esimerkiksi tekemällä normaalista harrastamisesta mahdotonta ja rajoittamalla perheen toimintamahdollisuuksia. Pienituloisuus voi aiheuttaa ikätovereiden parissa kiusaamista ja ryhmän ulkopuolelle jättämistä. Tutkimusten mukaan vanhempien pitkäaikainen toimeentuloasiakkuus lisää lasten kouluttamattomuutta, mielenterveysongelmia, vähäisiä rikoksia sekä huostaanottoja. (Salmi, Lammi-Taskula & Sauli 2014, 86-87, 89, 91.)

2.2.4 Fyysinen hyvinvointi

Suomalaisten lasten fyysinen hyvinvointi on muihin maihin verraten erittäin hyvä, kuitenkin alueelliset ja sosioekonomiset erot ovat suuria. Perheen sosioekonominen asema vaikuttaa lasten fyysiseen hyvinvointiin ja sen vaikutus kasvaa lapsen iän myötä. Vanhemmat arvioivat pienten lastensa terveydentilan usein erittäin hyväksi. Lasten suurimmat sairaudet liittyvät tulehduksiin ja infektioihin. Suomalaisista lapsista 99 % on saanut kansallisen rokotusohjelman mukaiset rokotukset. Lasten ylipaino on kuitenkin kasvussa oleva ongelma, joka vaikuttaa lasten fyysiseen hyvinvointiin. Neuvolaiässä noin 10 % pojista ja 15 % tytöistä ovat ylipainoisia. Lasten ylipaino ja ruokailutottumukset ovat kytköksissä perheen vanhempien koulutustasoon. (Kaikkonen, Mäki, Murto, Pentala, Hakulinen-Viitanen & Laatikainen 2014, 150-151, 160-162.)

Fyysinen aktiivisuus ja liikunta ovat lasten normaalin kasvun ja kehityksen edellytys. Suomalaislapset liikkuvat keskimäärin kaksi tuntia päivässä. Alle kouluikäisistä lapsista 10-20 % liikkuu suositusten mukaisesti päivittäin. Lapsen kasvaessa erot liikkumisessa kasvavat entistään. Sukupuolten väliset erot osoittavat poikien olevan fyysisesti tyttöjä aktiivisempia.

Digitaalisten välineiden lisääntymisen myötä liikkuminen vähenee. Fyysinen aktiivisuus parantaa oppimistuloksia, edesauttaa keskittymistä ja tarkkaavaisuutta sekä ehkäisee monia pitkäaikaissairauksia, kuten diabetesta tai tuki- ja liikuntaelimistön sairauksia. Fyysisen aktiivisuuden merkitys psyykkisen kuormituksen vähentäjänä sekä yleisen mielialan parantajana on kiistaton. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 13.)

2.3 Hyvinvoinnin tukeminen

Lapsen ja kasvattajan välisessä suhteessa molemmilla on omat roolinsa ja tehtävänsä. Lapsen kuuluu saada kasvattajalta suojelua ja turvaa, jotta oppiminen, itsesäätely ja tunteiden hallinta kehittyvät. Kasvattajan tehtäviä puolestaan ovat lapseen sitoutuminen ja emotionaalisen turvan tuottaminen. Lapsen hyvinvoinnin kannalta hyvä ympäristö muodostuu riittävästä perushoidosta, turvasta ja ärsykkeiden määrän säätelystä. Kasvatuksen avulla opetetaan lasta olemaan vuorovaikutuksessa ympäristön ja toisten ihmisten kanssa sekä omaksumaan todennukaisen kuvan itsestään ja omasta toiminnastaan. Kasvatuksessa tärkeitä periaatteita ovat myötätuntoisuus, valvonta, empaattisuus sekä johdonmukaisuus. Perinteisesti vanhemmat hoitavat lastensa kasvatustehtävää. Perheissä, joissa vanhempien kyky olla kasvattaja on heikentynyt, voi muu sosiaalinen verkosto olla lapsen tukena ja huolehtia kasvatuksen toteutumisesta. (Poiijula 2016, 157-160.)

Lapsen kohdatessa stressaavan tilanteen, astuvat kuvaan erilaiset selviytymiskeinot. Sisäisiä hallintakeinoja pienellä lapsella saattavat olla esimerkiksi asian torjuminen, esineisiin turvautuminen tai tilanteen hallinnan yritykset käyttäytymistä muuttamalla. Lapsen omat selviytymiskeinot epävarmassa tilanteessa ovat kuitenkin vähäiset, joten kiinnittyminen ja takertuminen hoitavaan aikuiseen auttavat alentamaan stressitasoa ja kortisolin erittymistä. Aikuisen läsnäolo on haastavassa tilanteessa olevalle lapselle ensiarvoisen tärkeä apu. Aikuisen läheisyyden ja hoivan avulla lapsi säätelee stressiään ja opettelee löytämään omat tapansa selviytyä pelottavista tilanteista. Lapsen selviytymiseen vaikuttavat temperamentin ja sisäisten selviytymiskeinojen lisäksi ikä ja kehitystaso. Mitä vanhemmasta lapsesta on kyse, sitä vähemmän lapsi turvautuu aikuiseen ja osaa paremmin käyttää omia sisäisiä selviytymiskeinojaan. Estyneen ja ujon temperamentin omaavan lapsen kokema stressitaso nousee huomattavasti helpommin korkeaksi epävarmoissa tilanteissa, kuin ei-estyneen. Tutkimusten mukaan lapsen temperamentille ominaista tapaa reagoida ja tuottaa fyysisiä tai psyykkisiä stressireaktioita voidaan lieventää empaattisen hoivan avulla. Hoivaavan aikuisen tuoma turva ja huolenpito auttavat vähentämään fysiologisten reaktioiden syntyä. (Keltikangas-Järvinen 2004, 209-213.)

Psyykkistä hyvinvointia voi opettaa ja oppia. Hyvinvoinnin tukeminen on kirjattu virallisiin toimintaa ohjaaviin dokumentteihin, opetussuunnitelmaan koulussa ja varhaiskasvatussuunnitelmaan päiväkodissa ja esiopetuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan koko yhteisön fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin turvaamista, keinoina kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisy ja siihen välitön puuttuminen (Opetushallitus 2016, 31).

Hyvinvoinnin tukemisessa viisainta olisi keskittyä lapsen ensimmäisiin elinvuosiin, joiden aikana lapsen kehitys ja kasvu ovat kiivaimmillaan ja ympäristön vaikutus suurimmillaan. Yläkoulussa todetussa syrjäytymisessä ollaan jo auttamatta myöhässä, syrjäytymisen ehkäisyn tulisi lähteä jo varhaiskasvatuksesta ja alakoulusta. Yleisesti hyvinvointiin tulisi panostaa jo ennen ongelmien syntymistä, eikä yrittää korjata jo aiheutuneita vahinkoja. (Ahtola 2016, 16-17.)

Vanhemmat ovat ensisijaisesti vastuussa lastensa hyvinvoinnista ja kasvatuksesta. Erilaisten viranomaistahojen kuten koulun, varhaiskasvatuksen sekä sosiaali- ja terveystalveluiden tehtävänä on tukea ja auttaa vanhempia kasvatustehtävässä. Sosiaali- ja terveystalveluiden käyttäjistä suuri osa on lapsiperheitä. Erilaisten tarjolla olevien talveluiden tavoitteena on muodostaa kokonaisuus, joka tukee lapsen meneillään olevaa ikävaihetta ja elämäntilannetta. Sosiaali- ja terveystalveluissa ennaltaehkäisevien ja varhaista puuttumista edellyttävien talveluiden käyttöä painotetaan ja siihen panostetaan moniammatillisen yhteistyön avulla. (Perrälä, Halme & Kanste 2013, 121-122.)

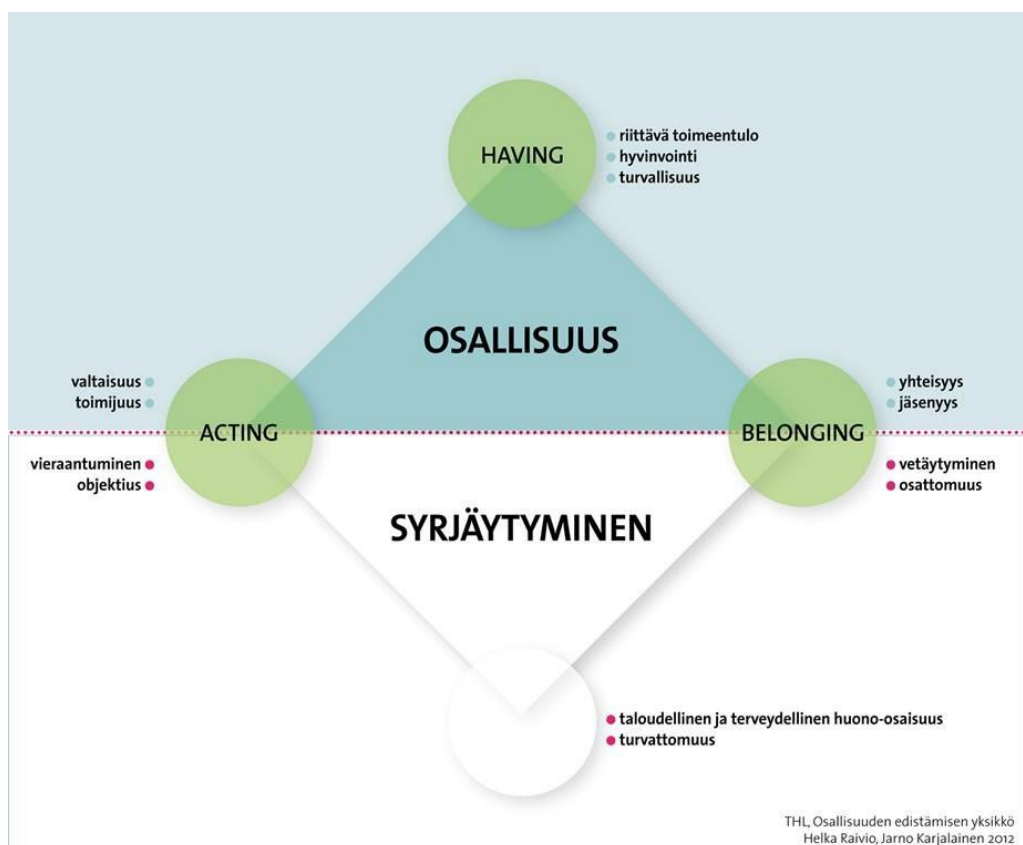
Hyvinvoinnin tukemisen tulisi lähteä kyseisen ikäluokan tarpeista. Suunnittelutyö olisi tehtävä mahdollisimman tarkasti perustuen tietoihin lasten kehityksestä ja kasvuympäristöstä. Tietojen perusteella on mahdollista luoda hyvinvointia vahvistavia toimintoja ja rakenteita lasten kasvuympäristöihin kuten kouluun tai varhaiskasvatukseen. Mikäli rakenteet saadaan paremmin edistämään lasten hyvinvointia, korjaavaa, ongelmien hoitoon perustuvaa työtä tarvitaan ajan saatossa vähemmän. (Ahtola 2016, 18.)

Lasten ja nuorten ongelmista puhuttaessa nousee usein esille sukupolvelta toiselle siirtyvä syrjäytyminen. Lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin vaikuttavia asioita ovat perimän lisäksi kasvuolosuhteet ja ympäröivä yhteiskunta. Sukupolvien yli siirtyviä voimavaroja ovat usein psyykkiset, sosiaaliset, kulttuuriset sekä aineelliset pääomat. Lapsen kiinnittyminen yhteiskuntaan alkaa heti syntymästä, minkä vuoksi varhainen puuttuminen ja tuki olisivat ensiarvoisen tärkeitä, jotta pystytään ehkäisemään yhteiskunnan ulkopuolelle luisumista. Erityisessä syrjäytymisvaarassa tiedetään olevan perheet, joissa esiintyy vammaisuutta, sairauksia tai vanhempien ongelmia, jotka heikentävät perheen omia mahdollisuuksia ja resursseja. (Paananen & Gissler 2014, 208.)

Eriarvoistumisen lisääntyminen yhteiskunnassamme syntyy siitä, etteivät tasa-arvoiset lähtökohdat elämälle toteudu kaikille (Reivinen 2013, 9.) Syrjäytyminen nähdään huono-osaisuuden kasautumisena niin, ettei ihminen pysty osallistumaan yhteiskunnan toimintaan erinäisten elämänhallinnan ongelmien, kuten työttömyyden tai koulutuksen puutteen, vuoksi. Äidin omat resurssit ja elämäntilanne vaikuttavat lapseen jo kohdussa, minkä vuoksi syntyvän lapsen lähtökohdat saattavat olla huomattavan eriarvoiset. Äiti, joka on syrjäytynyt tai syrjäytymisvaarassa, on alttiimpi raskaudenaikaisille komplikaatioille ja käyttää todennäköisemmin päihteitä

tai tupakkaa, joka puolestaan voi vaikuttaa sikiöön ja näin kasvattaa tulevan lapsen syrjäytymisriskiä. Kasvuympäristön lisäksi myös perinnölliset ominaisuudet sekä sikiöaikaiset olosuhteet tulisi nähdä sukupolvelta toiselle siirtyvän syrjäytymisen riskitekijöinä. Riskiryhmään kuuluvien perheiden tunnistaminen ja tukeminen sekä suojaavien tekijöiden löytäminen voisi osaltaan auttaa sukupolvelta toiselle siirtyvän syrjäytymiskiirteen katkaisemisessa. (Kajantie, Hovi, Eriksson, Laivuori, Andersson & Räikkönen 2013, 23, 36.)

Osallisuuden kolmio sisältää yksilön hyvinvoinnin kannalta merkittävät osa-alueet. Osallisuuden määreiden vastapareina näyttäytyvät syrjäytymisen ulottuvuudet (kuvio 3). Osallisuutta määrittävien tekijöiden puutteet ja vajaavaisuus kasvattaa syrjäytymisen ulottuvuuksia ja edesauttaa syrjäytymisriskin kasvua. Kokonaisvaltainen osallisuus jakautuu kolmeen näkökulmaan. Having kattaa elämän toimeentulon, tasa-arvoisuuden ja turvallisuuden näkökulman. Belonging keskittyy sosiaalisten suhteiden, luottamuksen, yhteenkuuluvuuden ja osallistumisen huomioimiseen. Acting näkyy ihmisen toimijana olemisessa ja valtaistumisessa. Yksilön tasapainoinen osallisuuden kolmio heijastuu koko yhteiskuntaan sosiaalisena voimavarana. (Raivio & Karjalainen 2012.)

Kuvio 3. Osallisuuden osatekijät (Raivio & Karjalainen 2012)

Osallisuus ja sen tukeminen on nostettu esille myös lasten toimintaa ohjaavissa dokumenteissa varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden

(2016) ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) arvoperustassa on määritetty lapsen oikeus hyvinvointiin ja huolenpitoon, mielipiteen huomioonottamiseen ja osallisuuteen. Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteissa lapsen omatoimisuuden tukemisella pyritään vahvistamaan lapsen vaikuttamisen taitoja ja luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Jokaiselle varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella varmistetaan ikä- ja kehitystason mukainen mahdollisuus osallistumiselle ja vaikuttamiselle, joiden avulla tuetaan lasten itsetuottamusta ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ohjataan muokkaamaan toimintakulttuuria yhdessä lasten kanssa niin, että suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi vahvistavat lasten osallisuutta ja kokemusta kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Peruskoulun opetussuunnitelmassa korostetaan yhteisen vastuun merkitystä kouluyhteisölle ja oppilaiden hyvinvoinnille. Peruskoulun opetussuunnitelma velvoittaa kaikkia kouluissa työskenteleviä aikuisia tehtävästä riippumatta ottamaan huomioon oppilaiden yksilölliset tarpeet ja huolehtimaan heidän hyvinvoinnistaan. Peruskoulussa oppilaiden osallisuutta vahvistetaan ottamalla heidät mukaan toiminnan suunnitteluun ja rohkaistaan vaikuttamaan oman ympäristönsä kehittämiseen. (Opetushallitus 2016, 18, 24, 30; Opetushallitus 2014, 14, 34-35.)

3 Tutkimuksia lasten hyvinvoinnista

Ymmärrys lapsuuden merkityksestä on lisännyt tutkimuksia lasten hyvinvoinnista ja nykyisin pidetään tärkeänä lasten omia kokemuksia hyvinvoinnistaan sekä heidän osallisuutensa lisäämistä. Muutaman viimeisen vuosikymmenen aikana lasten hyvinvoinnin tilan tutkimus on muuttunut monin tavoin. Tutkimuksia tehdään määrällisesti enemmän, mutta myös näkökulma on saanut uusia ulottuvuuksia. Aiemmin lasten hyvinvoinnin tilaa määritettiin esimerkiksi eloonjäämisen kautta hyvinvoinnin sijaan. Nykyisissä tutkimuksissa on muutenkin siirrytty enemmän negatiivisesta näkökulmasta positiiviseen, aikuisen perspektiivistä lasten osallistamiseen, lasten oikeuksien huomioimiseen ja kaiken kaikkiaan monipuolisempaan ja kattampaan lähestymistapaan. (Ben-Arieh 2012.)

Suomessakin on lähivuosina toteutettu useita kansallisia ja paikallisia hankkeita, joissa eriikäisten lasten hyvinvoinnin tilaa on selvitelty. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelman (KASTE) ensimmäinen ohjelmakausi toteutettiin vuosina 2008 - 2011 ja osana sitä Etelä-Suomen alueella Lapsen ääni -kehittämisohjelma. Sen keskeisiä tavoitteita olivat lasten ja perheiden osallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä tutkimus- ja arviointitiedon tuottaminen. (Siltala & Paananen 2010.) KASTE-ohjelman toinen kausi toteutettiin vuosina 201 - 2015. Tavoitteena oli palvelurakenteiden kehittämisen lisäksi koko väestön hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen ja eritoten hyvinvoinnin eri osa-alueiden aktiivinen edistäminen. Kaikkia asetettuja tavoitteita ei ohjelmakaudella saavutettu ja osittain siihen olivat syynä liian kunnianhimoinen päämäärä ja toisaalta hitaan talouskasvun aiheuttamat lieveilmiöt. (Nikander & Tuominen-Theusen 2016.)

Helsingin ja Oulun yliopistojen yhteistutkimushankkeessa (TelLis) selviteltiin 10 - 11-vuotiaiden lasten kokemuksia koulunkäynnistä ja koulumaailman ilmapiiristä. Tutkimuksessa opettajat painottivat oppimistuloksia ja oppimisympäristöön vaikuttavia tekijöitä, kun taas oppilaat korostivat opettajia enemmän sosiaalisia suhteita ja varsinaisen opetuksen ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa. Huomattavaa tutkimuksessa oli, että aikuisten näkökulmasta opettajan rooli luokassa oli ensiarvoisen tärkeä, vaikka lasten kertomuksissa opetettava asia ja oppiaineet jäivät kaiken muun sosiaalisen toiminnan varjoon. Oppilaat kiinnittivät kertomuksissaan huomiota muun muassa muiden lasten suhteisiin, luokassa tapahtuvaan epäviralliseen toimintaan ja ympärillä oleviin tiloihin ja tavaroihin. (Hohti & Karlsson 2013, 165-167.)

Pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämisyksikkö (VKK-Metro) selvitti päivähoiton ja neuvolan yhteisessä hankkeessa 4-vuotiaiden lasten hyvinvointia. Välineenä käytettiin Hyvymallia, joka käsittää neuvolan tekemän terveystarkastuksen sekä vanhempien kanssa käytävän varhaiskasvatuskeskustelun päiväkodissa. Haastattelua varten erikseen lapsille laadittujen lisäkysymysten avulla saatiin selville lasten subjektiivisia näkemyksiä heidän hyvinvoinnistaan. Kysymykset kattoivat hyvinvoinnin eri osa-alueita keskittyen selvittämään lasten voimavaroja, joiden on todettu edistävän lasten hyvinvointia. Laaja-alaisen hyvinvoinnin tarkastelun mahdollistivat vanhempien ja päivähoiton henkilökunnan objektiivisten ja lasten subjektiivisten näkökulmien kartoittaminen. (Salmi & Lipponen 2013.)

Lapsiasiainvaltuutettu toteutti vuonna 2014 kansallisten indikaattoreiden avulla lasten hyvinvoinnin tilan hankkeen, jonka tavoitteena oli kuvata lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia Suomessa. Hankkeen teoriapohjana on käytetty YK:n lapsen oikeuksia, joiden pohjalta indikaattorit hankkeeseen valikoituivat. Raportti pyrki ottamaan huomioon hyvinvoinnin moniulotteisuuden, jossa hyvinvoinnin kokonaisuuden katsottiin muodostuvan yhteiskunnallisten olosuhteiden lisäksi yksilön omista kokemuksista. Raportissa hyvinvointia arvioitiin 58 indikaattorin avulla ja lasten hyvinvoinnista pyrittiin luomaan mahdollisimman kokonaisvaltainen ja realistinen kuva. Käytetyt indikaattorit jakautuivat hankkeessa kuuden ulottuvuuden alle; materiaalin elintaso, kasvuympäristön turvallisuus, terveys, koulu ja oppiminen, perhe, vapaa-aika ja osallisuus sekä valtion ja kunnan tarjoama tuki ja suojele. Hankkeessa käytetyt tiedot kerättiin pääosin jo olemassa olevista tietolähteistä muun muassa Tilastokeskuksesta, Terveystietokeskuksesta ja hyvinvoinnin laitoksesta sekä WHO:n Koululaistutkimuksesta, näitä tietoja louhimalla päädyttiin indikaattorien avulla kuvattuun esitykseen. Indikaattorien mukaan suurin osa lapsista voi hyvin, mutta kärjistyvä eriarvoisuus on nähtävissä. Lasten hyvinvoinnista tarvitaan moniulotteisesti tietoa, joten sitä kuvaaville lapsilähtöisille mittareille on kysyntää. (Aira, Hämylä, Kannas, Aula & Harju-Kivinen 2014.)

Helsinkiläislasten hyvinvointihanke ajoittui vuosille 2016 - 2017 ja sen tavoitteena oli tuottaa tietoa pääkaupungin lasten hyvinvoinnin tilasta ja kehityksestä. Kohderyhmänä olivat 0 - 15-vuotiaat lapset ja nuoret. Lasten subjektiivisia kokemuksia selvitettiin tutkimuksessa myös

varhaiskasvatuksessa 4-vuotiaiden lasten keskuudessa. Kysely sisälsi esimerkiksi kiusaamiseen, asioihin vaikuttamiseen, osallistumiseen ja sosiaalisiin suhteisiin liittyviä kysymyksiä. Tarkoituksena oli muodostaa tietoa hyvinvoinnista ottaen näkökulmassa huomioon sekä lasten riskitekijät että voimavarat. Lasten hyvinvoinnin tietotyö jatkuu ja tietoa kootaan Tilastotietokantaan, johon on tarkoitus viedä jatkossa lisää indikaattoreita. Tavoitteena on hyvinvoinnin eri osa-alueet huomioiden muodostaa kokonaisvaltainen käsitys helsinkiläislasten hyvinvoinnista. (Högnabba & Ranto 2017.)

Lasten hyvinvointia on tutkittu myös kansainvälisissä hankkeissa. Maailmanlaajuinen International Survey of Children's Well-Being (ISCWeB) on tutkimusprojekti, joka kartoittaa 8 - 12-vuotiaiden lasten subjektiivista hyvinvointia. Hanke syntyi tarpeesta kehittää kansainvälinen kyselytutkimus lasten subjektiivisesta hyvinvoinnista. Kysely testattiin kahdessa pilottitutkimuksessa yhdeksässä eri valtiossa. Näiden pohjalta päädyttiin laatimaan erilliset kyselyversiot 8-, 10- ja 12-vuotiaille lapsille. Lopulta noin 34 500 lasta neljästätoista eri valtiosta osallistui varsinaiseen tutkimukseen. Lasten oma ääni saatiin kuuluville ja tietoa lasten subjektiivisesta hyvinvoinnista on tuotettu niin tutkijoille kuin päättäjille. Tutkijat voivat hyödyntää saatua tietoa myös tulevilla tutkimuksilla, sillä aineisto on edelleen käytettävissä. Kerätyn tiedon avulla on tarkoitus edistää lasten hyvinvointia sekä paikallisella että kansainvälisellä tasolla. (Dinisman, Fernandes & Main 2015.)

4 Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE)

Hallituksen kärkihankkeen - Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) tarkoitus on uudistaa lapsille ja perheille kohdistettuja palveluja. Hankkeen keskeisenä tavoitteena on edistää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia. Muutosohjelma toteutetaan kunnioittaen lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja olla osallisena, jotka molemmat on kirjattu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja perustuslakiin. (STM 2017.)

LAPE-muutosohjelman tärkeimpinä lähtökohtina ovat lapsen edun turvaaminen sekä vanhemmuuden tukeminen. Tavoitteena on siirtää peruspalveluiden painopistealuetta ennaltaehkäiseviin ja varhaista tukea tuottaviin palveluihin kuten kouluihin ja varhaiskasvatukseen. Muutosohjelman lähtökohtina ovat lapsen oikeuksien ja edun lisäksi perhelähtöisyys, voimavarojen vahvistaminen sekä perheiden monimuotoisuuden huomioiminen. LAPE-muutosohjelman tavoitteena on tarjota oikeaa tukea oikeaan aikaan lapsen omassa lähiympäristössä. (THL 2018.)

Osana hallituksen LAPE-muutosohjelmaa toteutetaan pääkaupunkiseudun kuntien ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS), alueen järjestöjen ja korkeakoulujen kesken Lapsen paras - yhdessä enemmän -pilottihanke, jossa myös Laurea on osallisena. Palveluja on tarkoitus

uudistaa vastaamaan paremmin perheiden tarpeita ja lisätä heidän hyvinvointiaan, joten lapset, nuoret ja perheet ovat osallisina hankkeessa kehittämässä ja vaikuttamassa. Palveluja uudistetaan lapsi- ja perhelähtöisiksi ja lasten oikeuksia vahvistavaksi. Huomiota kiinnitetään myös palvelujen tasavertaiseen saatavuuteen ja käytettyjen menetelmien yhteneväisyyteen. Hankkeeseen liittyy lisäksi lasten hyvinvointia arjessa edistävien ja rajoittavien tekijöiden tunnistaminen. (Socca 2018.)

LAPE:n Laurean osahankkeen tarkoituksena on tuottaa digitaalinen työkalu, jota kunnat voivat hyödyntää kerätessään tietoa lasten ja perheiden hyvinvoinnista. Lasten subjektiivisen hyvinvoinnin tutkimus rajataan tässä opinnäytetyössä käsittämään vain 5 - 8-vuotiaita lapsia. Tarkoituksena on selvittää lasten hyvinvointia lasten omien kokemusten ja kertomusten kautta. Tutkimus toteutetaan monimenetelmäisesti ja lasten subjektiivista hyvinvointia analysoidaan lasten haastattelujen pohjalta.

5 Tutkimusongelma ja työn tarkoitus

Vuonna 2006 lapsiasiavaltuutettu asetti tavoitteeksi luoda paremman yleiskuvan lasten kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista Suomessa. Tavoitteen perusteet pohjautuvat siihen, ettei Suomessa ole valtuutetun mukaan kattavaa järjestelmää arvioimaan lasten hyvinvointia kokonaisuutena, vaan tieto hyvinvoinnista on hajanaista, eikä sen tuottamista ole koordinoitu millekään hallinnonalalle. Lapsiasiainvaltuutetun suosituksesta lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin kehittäminen otettiin huomioon myös politiikkaohjelmassa vuosina 2007-2011. (Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2014, 14.)

Tietoa lasten hyvinvoinnista tarvitaan kattavasti. Tietoa voidaan kerätä mittausten ja tilastojen avulla objektiivisesti tai subjektiivisesti eli omiin kokemuksiin perustuen. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin määrittämiseksi tarvitaan sekä määrällistä että laadullista tutkimusta. Kokonaiskuva lasten hyvinvoinnista auttaa päättäjiä kehittämään tietoon perustuvia palveluja ja tukimuotoja lapsille. Suomessa lasten hyvinvoinnin seuranta on saanut huomiota jo 1990-luvulta alkaen YK:n lapsen oikeuksien komitealta. Komitea on toivonut lasten hyvinvoinnin seurantaan Suomessa kattavaa ja säännönmukaista järjestelmää. (Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2014, 135.)

Opinnäytetyön tavoitteena on haastatella 5 - 8-vuotiaita lapsia ja selvittää heidän subjektiivisia kokemuksiaan omasta hyvinvoinnistaan ja vastata seuraavaan tutkimuskysymykseen:

- Mitkä asiat ovat lapsille tärkeitä heidän omien kokemustensa mukaan?

6 Tutkimusmenetelmien teoriaa

6.1 Tutkimushaastattelu

Haastattelua menetelmänä hyödyntävään tutkimukseen liittyy kolmentyyppisiä kysymyksiä. Näistä ensimmäinen on varsinainen tutkimuskysymys, jonka rajaaminen on olennaista. Siihen

yritetään saada vastaus haastattelukysymysten avulla, jotka eivät suoranaisesti ole samoja kuin tutkimuskysymys. Kolmannen kysymystyyppin muodostavat haastatteluaineiston lukutapaa koskevat kysymykset eli miten aineistoa tulisi lähestyä, jotta alkuperäiseen tutkimuskysymyseen voidaan vastata sen pohjalta. Haastattelu ei sinällään ole tutkimustietoa, vaan tulokset nähdään vasta aineiston analyysin valmistuttua. Kysymysten suunnitteluvaiheessa on hyvä huomioida, minkälainen aineisto on tarkoitus kerätä ja kuinka kysymykset tulisi muotoilla. Haastattelun sujumisen kannalta on tärkeää heti alkuvaiheessa luoda miellyttävä tunnelma ja käydä vielä läpi, mikä haastattelun tarkoitus on. Haastattelijan asenteella on myös merkitystä, on hyvä antaa minimipalautetta esimerkiksi nyökyttelemällä välillä ja antaa vastauksille tilaa. (Hyvärinen 2017, 24-40.)

Haastattelu voidaan toteuttaa eri tavoin, se voi olla yksilö-, pari- tai ryhmähaastattelu. Valintaan vaikuttavat tutkimuksen aihe sekä keitä on tarkoitus haastatella. Tutkimushaastattelut jaetaan eri ryhmiin ja niiden nimekkeet voivat vaihdella. Pääsääntöisesti erottelu tapahtuu haastattelutilanteen muodollisuuden mukaan. Strukturoidussa haastattelussa kysymyssarjat esitetään tietyn järjestyksen mukaan ja strukturoimaton haastattelu puolestaan muistuttaa enemmän keskustelutilannetta, jossa tutkija on määritellyt etukäteen vain aiheen. Näiden haastattelutyyppien välimuoto on teemahaastattelu, jolle on ominaista se, että aihepiiri on määritelty, toisin kuin kysymysten järjestys ja muotoilu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 210)

Haastattelu tutkimusmenetelmänä on joustava ja mukautuva. Tutkimuksellisessa haastattelussa haastattelijalla on vapaus käydä keskustelua haastateltavan kanssa, oikaista väärinymmärryksiä, selvittää vastauksia lisäkysymyksillä sekä toistaa kysymyksiä tarvittaessa. Haastattelun tavoitteena on saada mahdollisimman paljon oleellista tietoa tutkittavasta asiasta. Tärkeää on, että haastateltava osallistuu haastatteluun vapaaehtoisesti, ja hänellä on etukäteen käsitys haastattelun aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 72-73.)

6.2 Lasten haastattelemine

Nuorempien lasten kyky vastata avoimiin kysymyksiin ei ole yhtä kehittynyt kuin kouluikäisten. Tämä on todettu useissa tutkimuksissa ja siihen voidaan vaikuttaa esimerkiksi muuttamalla kysymykset suljetuiksi, jolloin lasten voi olla helpompi vastata niihin. Suljettujen kysymysten esittäminen ei tosin ole tarkoituksenmukaista, kun halutaan, että lapsi kertoo aiheesta mahdollisimman vapaasti ja omin sanoin. (Raittila, Vuorisalo & Rutanen 2017.) Butler ym. (1995) esittävät, että 5 - 6-vuotiaat lapset tuottavat enemmän tietoa, jos heitä haastattelun yhteydessä pyydetään piirtämään teemaan liittyen.

Kahden viime vuosikymmenen aikana lapsuudentutkimus on vakiinnuttanut lasten kuulemisen yhdeksi keskeiseksi tutkimuksen näkökulmaksi. Lasten kielellinen kehitystaso ja muistitoimintojen erityisyys edellyttävät, että tutkimuksessa käytettävät menetelmät on muokattu lapsille

soveltuviksi. Esitettävien kysymysten tai kerrontapyyntöjen tulee olla lapsille riittävän ymmärrettäviä, jotta lapsi kykenee paremmin tuottamaan omaa kerrontaa. Haastatteluun on syytä valmistautua huolella, sillä lapsia haastatellessa saattaa tulla yllättäviä tilanteita. On myös tärkeää varmistaa niin lapsen kuin haastattelijan vireystilan ja motivaation kannalta sopiva ajoitus. Lapsella tulisi olla oikeus itse vaikuttaa haastattelun ajankohtaan, sillä lapsen oman motivaation on todettu vaikuttavan haastattelupuheen runsauteen. (Raittila, Vuorisalo & Rutanen 2017).

Tutkijan kyky heittäytyä ja olla aidosti tilanteessa läsnä puolestaan vaikuttavat keskittymiseen ja lapselle keskeisten asioiden huomioimiseen. Yleisimpiin tallennustapoihin kuuluvat video- ja äänitallenteet. Haastattelun aikana on hyvä havainnoida lapsen ruumiinkieltä ja muuta toimintaa, jotka voivat olla oleellisia analyysin kannalta. Tämän vuoksi haastattelu tulisi litteroida tekstimuotoon pian tallennuksen jälkeen ja liittää huomiot mukaan. Lapsen toivossa hänelle tulee suoda tilaisuus nähdä oma tallenteensa. Lisäksi lapsen anonymiteetti on varmistettava, oli tallennemuoto mikä hyvänsä. Hyvä tutkimushaastattelu edellyttää haastattelijalta avointa suhtautumista ja taitoa ottaa huomioon lapsen yksilöllisyys (Raittila, Vuorisalo & Rutanen 2017).

Lapsen hyvinvoinnista on pitkään kerätty tietoa vanhemmilta, ja lapsen itse tuottaman tiedon merkitystä on pidetty epäluotettavana. Vanhemman on katsottu olevan luotettavampi arvioimaan lapsensa hyvinvointia ja kokemuksia. Lapsen itse tuottaman tiedon epäluotettavuutta on perusteltu ymmärryksen ja verbaalisen ilmaisun kehittymättömyydellä. Lapsen kykyä erottaa omat mielipiteet muiden mielipiteistä tai mielikuvituksen tuottamista haavekuvista on myös epäilty. Tutkimusten mukaan lapsen osallisuus ja asioiden jäsentäminen nousevat haastattelussa ensisijaiseksi arvoksi, eikä niinkään lapsen tuottaman tiedon luotettavuus tai totuudenmukaisuus. Lapsi on kykenevä tuottamaan merkityksellistä tietoa omasta elämästään ja kokemusmaailmastaan. Lapsen kuulemisella ja haastattelemisella viestitetään lapselle sitä, että hänen ajatuksistaan ja kokemusmaailmastaan ollaan kiinnostuneita ja hänen mielipiteitään arvostetaan. (Möller 2004, 26-27.)

Tutkimuksen tavoitteena on kerätä tietoa lasten hyvinvoinnista subjektiivisen kokemuksen kautta. Tiedon yksityiskohtien todenperäisyydellä tai luotettavuudella ei tutkimuksessa ole siinä mielessä merkitystä, sillä tietoa halutaan nimenomaan lapsen kokemusmaailman kautta. Lapsen oma kerronta ilman asioiden kyseenalaistamista, antaa tietoa lapsen näkökulmasta ja kokemusmaailmasta käsin. Tutkimuksessa kerätty tieto on luotettavaa tietoa lapsen näkökulmasta.

6.3 Sisällönanalyysi

Laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä on sisällönanalyysi. Laadullisen tutkimuksen analysointiin on kehitetty useita eri tutkimusmenetelmiä, joiden kaikkien voidaan kuitenkin

sanoa pohjautuvan sisällönanalyysin teoreettiseen viitekehykseen. Sisällönanalyysin avulla kerätty aineisto tiivistetään ja järjestetään muotoon, jossa johtopäätösten tekeminen tuloksista on mahdollista. Aineisto pyritään tiivistämään niin, että sen sisältämä oleellinen informaatio on selkeästi ja helposti luettavissa. Kerätystä aineistosta tehdään analyysin avulla tulkinta, jossa aineiston pilkkomisen ja käsitteellistämisen kautta muodostetaan uusi kattava ja looginen kokonaisuus. Aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä voidaan erotella kolme päävaihetta; pelkistäminen, ryhmittely ja käsitteiden luominen. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto pelkistetään karsimalla siitä kaikki tutkimuksen kannalta epäolennaiset asiat pois. Seuraavaksi pelkistetty aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään tiettyjen samankaltaisuuksien mukaan. Ryhmittelyssä tiedot luokitellaan esimerkiksi ominaisuuksien tai käsitteiden mukaan. Luokittelun avulla aineistoa saadaan tiivistettyä entisestään sisällyttämällä tietoa yläkäsitteiden alle. Käsitteiden luomisen eli abstrahoinnin avulla aineistosta poimitaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto, jonka pohjalta luodaan teoreettisia käsitteitä tutkimukselle ja voidaan löytää vastaus tutkimusongelmaan. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 91, 103, 108-112.)

7 Tutkimusetiikka ja tutkimuksen luotettavuus

Hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen on eettisesti hyvän tutkimuksen edellytys (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016). Tutkimusprosessiin liittyy monia eettisiä kysymyksiä, joista yksi liittyy itse tutkittavan aiheen pohdintaan. Käytettävien tutkimusmenetelmien valikoiminen on toinen tärkeä seikka. On etukäteen pohdittava, saavutetaanko suunniteltujen menetelmien avulla se tieto, mikä halutaan kerätä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Menetelmien valinnassa on hyvä kiinnittää huomioita tutkittavien erityispiirteisiin, kuten tässä tapauksessa siihen, että tutkittavat ovat lapsia.

Hyvän tutkimuskäytännön mukaan tutkittavilta pyydetään kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisestaan. Tutkittaville annetaan tietoa tutkimuksen kulusta ja sisällöstä sekä varmistetaan, että tutkittava ymmärtää saamansa tiedon. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tässä tutkimuksessa haastatellaan alaikäisiä lapsia, jolloin suostumus osallistumisesta pyydetään heidän huoltajiltaan. Haastattelua ei tehdä, mikäli lapsi itse ei siihen ole halukas, vaikka vanhemmilta suostumus olisikin saatu. Suostumuslomakkeessa myös ilmaistaan, että tutkimus on vapaaehtoinen ja sen voi keskeyttää niin halutessaan.

Anonymiteetti ja luottamuksellisuus ovat olennaisia seikkoja, kun käsitellään tutkimusaineistoa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tutkittavista lapsista ei kerätä tarpeetonta tietoa, ainoastaan etunimi, ikä ja sukupuoli kirjataan ylös. Etunimi tarvitaan, jotta voidaan linkittää lapsi hänen huoltajiinsa, joita haastatellaan jatkotutkimuksessa. Lapsia haastatellaan eri yksiköissä, mutta paikkaa ei kirjata ylös. Näin voidaan ehkäistä lasten mahdollinen tunnistaminen vastausten perusteella. Tutkimuksessa selvitetään lasten subjektiivista hyvinvointia yleisesti, eikä lastensuojelun asiakkaina olevia lapsia eritellä omaksi ryhmäkseen. Aineistoon

on pääsy vain tutkimuksen tekijöillä, eikä lopullisissa tuloksissa ole tunnisteellisia tietoja tutkittavista.

Tutkimuksen luotettavuutta määriteltäessä tiedon todenmukaisuus ja puolueettomuus nousevat tärkeiksi näkökulmiksi. Totuusteorioiden valossa tarkasteltuna tiedon objektiivisuus määrittää tutkimuksen luotettavuutta. Tutkijan omien asenteiden välittyminen tutkimukseen ja esillä oleviin teemoihin saattaa vääristää tutkimuksen tuloksia ja näkökulmaa. Tutkijan olisi-kin hyvä tiedostaa omat asenteensa ja ottaa ne huomioon tutkimusta laatiessaan ja tulkitessaan. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteereinä voidaan tulkintatavasta riippuen pitää tutkimuksen toteuttamista tieteellisten periaatteiden mukaisesti, ulkopuolisen henkilön suorittamaa tutkimusprosessin tarkastamista tai tutkimusta, jossa tutkija ottaa huomioon kaikki erilaiset ulkoiset tutkimukseen vaikuttavat tekijät. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 134-139.)

Systemaattisen analyysin avulla, jossa kaikki tutkimuksen osa-alueet otetaan huomioon, osoitetaan laadullisen tutkimuksen tulkinnan luotettavuus. Lisäksi osoitetaan, mistä tekijöistä tutkimuksen kokonaisuus rakentuu ja mistä osa-alueista päähavainnot muodostuvat. Aineiston analyysi esittelee vahvuuksien ohella myös tutkimuksen mahdollisia haasteita ja rajoitteita. Tutkimuksen validiteetti näyttäytyy aineiston ja tulkintojen sopivuuden arviointina. Pohditaan, onko valittu tutkimuskysymyksen kannalta sopiva aineisto, onko aineistoa tulkittu ja analysoitu systemaattisesti laadullisen tutkimuksen periaatteita noudattaen sekä onko tutkimuksen tulokset osattu avata riittävän vakuuttavasti ja selkeästi lukijalle. Laadullisen tutkimuksen tulosten luotettavuudesta voidaankin käyttää määritelmiä läpinäkyvyys ja yleistettävyys. Läpinäkyvyydellä tarkoitetaan koko tutkimusprosessin ja analyysin avaamista. Yleistettävyydestä puhuttaessa tarkoitetaan tuloksen mahdollista paikkaansa pitävyyttä myös suuremmalle joukolle tutkittavia. (Ruusuvaara, Nikander & Hyvärinen 2010, 27.)

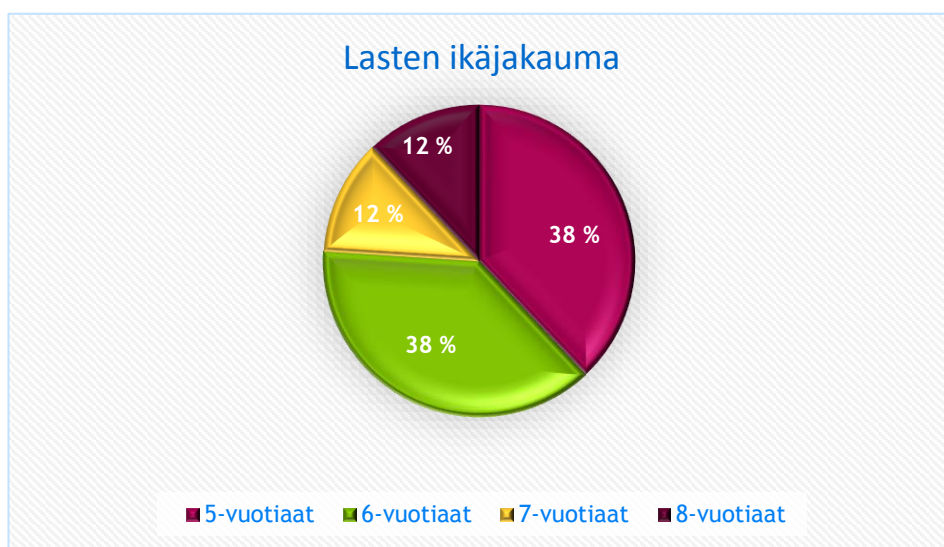
8 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyön toteutus aloitettiin tarvittavien tutkimuslupahakemusten valmistelulla, jotka toimitettiin osallistuville kunnille syksyllä 2017. Tutkimuksessa mukana olevat yksiköt valikoitiin Lapsen paras - yhdessä enemmän -hankkeen mukaisesti pääkaupunkiseudun eri kunnista. Mukaan tutkimukseen saatiin yksiköitä varhaiskasvatuksen, perhetoiminnan sekä lastensuojelun piiristä. Kunkin yksikön yhteyshenkilön kautta rekrytoitiin tutkimukseen osallistuvat lapset. Haastateltavia ei ollut mahdollista rekrytoida samanaikaisesti jo pelkästään kuntien tutkimuslupaprosesseissa ilmenneiden erojen vuoksi, joillain kunnilla lupaprosessi vei aikaa. Lasten osallistumisen varmistuttua jaettiin heidän vanhemmilleen etukäteen tiedote (liite 2), jossa esiteltiin tutkimuksen tavoite ja toteutus sekä pyydettiin suostumus lapsen haastattelemiselle.

Aineistoa alettiin keräämään joulukuussa 2017 ja viimeiset haastattelut toteutettiin keväällä 2018. Kahdeksaa 5 - 8-vuotiasta lasta (kuviot 4) haastateltiin neljässä eri yksikössä. Osa

suunnitelluista haastatteluista peruuntui yllättäen, mutta heidän tilalleen saatiin rekrytoitua uudet osallistujat.

Tutkimuksessa haastateltiin sekä tyttöjä että poikia, haastateltavien sukupuolijakauma meni sattumalta tasan. Tutkimukseen toivottiin mukaan myös lastensuojelun piiriin kuuluvien lasten näkökulma, jotta saataisiin mahdollisimman kattava kuva lasten hyvinvoinnista. Tutkimusyksiköiksi valikoituivat lopulta päiväkotit, avoin päiväkotit sekä kaksi lastensuojelun avohuollon yksikköä. Haastattelut toteutettiin näissä yksiköissä erikseen sovittuina ajankohtina.

Kuvio 4. Tutkimukseen osallistuneiden lasten ikäjakauma

Haastattelukysymykset oli ennalta laadittu ja testattu sekä Minkkisen (2015, 61) kehittämän hyvinvoinnin nelikentän osa-alueiden mukaisesti luokiteltu (liite 1). Kysymysten muotoiluun ja sanavalintaan kiinnitettiin huomiota ja niistä pyrittiin tekemään mahdollisimman selkeitä ja ymmärrettäviä. Lapsia haastateltiin rauhallisessa tilassa, jossa olivat paikalla lapsen lisäksi vain haastattelijat. Haastattelut toteutettiin lapsille tutuissa paikoissa heidän omissa yksiköissään. Haastattelun aluksi lapsille kerrottiin tutkimuksen tarkoitus ikätasoon sopivalla tavalla ja painotettiin sitä, että kysymyksiin saa vastata haluamallaan tavalla, eikä oikeita tai vääriä vastauksia ole. Lapsille myös kerrottiin, miksi heitä haastatellaan ja mihin sillä pyritään. Tilanteesta pyrittiin luomaan mahdollisimman luonnollinen ja rauhallinen. Haastattelu aloitettiin pyytämällä lasta piirtämään sovitusta aiheesta (hyvä elämä). Lasten piirustukset toimitettiin eteenpäin toiselle työparille analysoitavaksi. Haastattelutilannetta kevennettiin siten, että haastattelijat värittelivät itsekkin paperia, mutta eivät varsinaisesti piirtäneet kuvia. Näin haluttiin välttää johdattelemasta lasten ajatuksia piirrettävien kuvien aiheiden suhteen.

Kysymykset esitettiin tilanteeseen sopivassa tahdissa ja tarpeen mukaan esitettiin apukysymyksiä, jotka oli myös etukäteen laadittu. Lapsille annettiin riittävästi aikaa vastata kysymyksiin. Joidenkin lasten kohdalla joustettiin kysymysten järjestyksessä, jos lapselle tuotti

vaikeuksia vastata, ja kysymykseen palattiin uudestaan haastattelun lopuksi. Haastattelijat toimivat tilanteessa neutraalisti ja välttivät tulkittavia kommentteja, vaikka lasten vastaukset joihinkin kysymyksiin olivat välillä yllättäviäkin, jotta eivät johdattelisi omilla reaktioillaan lasten vastauksia.

Haastattelutilanteessa kaikki lapset osallistuivat innokkaasti. Lasten elekielestä, ilmeistä ja puhetyylistä oli aistittavissa hermostuneisuutta ja pientä jännitystä. Osa lapsista ryhtyi heti piirtämään kuvaa pyydetyistä aiheesta, kun osalla taas oli haasteita päästä alkuun. Havaintojen mukaan poikien oli tyttöjä haastavampaa löytää sopivaa aihetta piirustukselleen. Pojat pohtivat pidempään, mitä asioita hyvään elämään voisi kuulua. Piirtämisen jälkeen aloitettiin varsinainen haastattelu. Osa lapsista kertoi vastauksia kysymyksiin hyvinkin vuolaasti ja monisanaisesti, kun osa taas vastasi lyhyesti ja tarvitsi apua lisäkysymysten muodossa. Suurimpaan osaan kysymyksistä saatiin vastaus lisäkysymysten tai kysymykseen palaamisen avulla. Kaikkien lasten kanssa haastattelu saatiin suoritettua loppuun asti. Lapsille annettiin haastattelun päätteeksi pieni yllätyspussi kiitokseksi osallistumisesta.

Haastattelut tallennettiin ääninauhoituksin, jota varten oli etukäteen hankittu sopivat välineet. Haastattelutallenteet kuunneltiin huolella läpi riittävän monta kertaa, jonka jälkeen ne litteroitiin mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen varsinaista analyysia varten. Litterointi eli aineiston muuttaminen tekstimuotoon on tärkeä osa aineistoon tutustumista (Ruusu-vuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 10). Kumpikin haastattelijä osallistui tallenteiden kuuntelemiseen ja litteroimiseen väärinymmärrysten välttämiseksi. Litterointiin ei otettu mukaan kaikkia tilkesanoja, eikä haastattelun aikana syntyneitä taukoja kirjattu erikseen.

Litteroitu aineisto redusoitiin eli pelkistettiin pilkkomalla se osiin. Aineistosta eroteltiin tutkimuksen kannalta epäolennainen tieto, jota haastattelujen yhteydessä ilmeni. Aineiston redusoinnin jälkeen vastaukset klusteroitiin eli ryhmiteltiin hyvinvoinnin nelikentän yläotsikoiden alle. Niistä etsittiin samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Ryhmittelyn jälkeen laskettiin samanlaiset vastaukset, joiden perusteella johtopäätökset haastattelujen tuloksista tehtiin.

Tutkimusaineisto säilytetään Laurean ammattikorkeakoulun suojatulla verkkoasemalla, jonne on pääsy vain hankkeessa mukana olevilla työntekijöillä, projektipäälliköllä ja opiskelijoilla. Aineisto tallennetaan tutkimuksen päättyttyä verkkoasemalle siten, että sen myöhempi käyttö jatkotutkimuksia tai tutkimuksen verifiointia varten on mahdollista. Aineistosta tehdään kuvaus Etsimeen ja sen käyttöönotto tapahtuu Laurean yhteyshenkilön kautta.

9 Tulokset

9.1 Psykkinen hyvinvointi

Psyykkiseen hyvinvointiin liittyvien kysymysten vastauksissa oli eniten hajontaa. Kysyttäessä, mikä tekee lapset iloisiksi, oli lahjat yleisin vastaus. Tavaroiden lisäksi iloa tuottivat lasten mielestä myös leikki ja muu mieluinen tekeminen. Lapset kokivat olevansa hyviä konkreettisisissa taidoissa, kuten omassa harrastuksessaan tai muissa motorisia taitoja vaativissa asioissa. Kenenkään vastauksessa ei tullut esiin omaan persoonallisuuteen tai ominaisuuksiin liittyviä asioita.

Pahaa mieltä lapset kertoivat aiheuttavan fyysinen kipu tai se, ettei saa haluamaansa asiaa. Epäonnistuminen ja ulkopuoliseksi jääminen mainittiin myös pahaa mieltä tuottavina asioina. Lapsia pelottivat sekä todelliset että kuvitteelliset asiat, kuten eläimet tai satuhahmot. Eläintä pelkäävät lapset kertoivat pelon perustuvan aiemmin koettuun traumaan, kuten ampiaisen pistoon. Kuvitteellisia asioita pelkäävät lapset kertoivat oman mielikuvituksensa kautta, miksi esimerkiksi hirviöt tai dinosaurukset pelottavat heitä (kuvio 5).

Psyykkisen osa-alueen neljästä kysymyksestä kolmessa esiintyi leikkiin tai leikin ulkopuolelle jäämiseen liittyvät teemat. Lapset kertoivat tulevansa iloisiksi leikistä, olevansa hyviä leikkimään ja pahoittavansa mielensä leikin ulkopuolelle jäämisestä.

Kuvio 5. Lasten vastauksia psyykkisen osa-alueen kysymyksiin.

9.2 Sosiaalinen hyvinvointi

Tutkimuksessa lapsilta kysyttiin heidän sosiaalisista suhteistaan. Kysyttäessä lasten vapaa-ajanvietosta, kaikki lapset vastasivat viettävänsä aikaa ennen kaikkea kavereidensa kanssa (kuvio 6). Kavereiden lisäksi useimmat kertoivat viettävänsä aikaa myös perheenjäsenten

kanssa. Vain yksi lapsista mainitsi viettävänsä eniten aikaa puhelimen parissa. Pyydettyäessä nimeämään kavereitaan, kaikki lapset osasivat mainita vähintään yhden kaverin nimeltä, enimmillään lapset luettelivat viisi nimeä. Lasten ikä näytti määrittävän lueteltujen kavereiden lukumäärää, sillä kaikki 5-vuotiaat nimesivät vain yhden tai kaksi kaveria, kun taas vanhemmat lapset nimesivät neljä tai viisi kaveria. Kaikki lapset kertoivat heillä olevan kavereita koulussa tai päiväkodissa. Leikki nousi lasten puheissa yleisimmäksi yhteiseksi tekemiseksi.

Valtaosa lapsista vastasi perheenjäsenen kuuntelevan heitä, jos heillä on asiaa. Perheenjäsenistä erityisesti äidin kerrottiin kuuntelevan. Lapset mainitsivat myös kavereidensa kuuntelevan heidän asioitaan. Ihmisten lisäksi myös oma lemmikkieläin mainittiin kuuntelijana.

Kuvio 6. Lasten vastauksia sosiaalisen osa-alueen kysymyksiin.

9.3 Materiaalinen hyvinvointi

Kaikki lapset osasivat selkeästi kuvailla ja kertoa minkälainen koti heillä on. Lapset luettelivat asuntoon kuuluvia huoneita (kuvio 7) ja kertoivat, minkä kokoinen heidän kotinsa on. Useimmat lapset kuvailivat kotiaan tarkasti ja kertoivat samassa yhteydessä, keitä heidän perheeseensä kuuluu. Lasten puheissa tuli esille myös uusperheiden monimuotoiset perhetyypit. Puolella lapsista oli kotona omat huoneet ja lopuilla sisaruksen kanssa jaettu huone.

Lempitavaroikseen lapset mainitsivat pääasiassa lelunsa tai muut omat tavaransa. Lapsille tuotti vaikeuksia vastata kysymykseen: "Mikä sinulle on tärkeää?". Puolet lapsista ei osannut nimetä yhtään asiaa ja osa koki, ettei mikään ole tärkeää. Apukysymysten avulla lapset nostivat vastauksissaan esille perheen ja tavarat (kuvio 7).

Kuvio 7. Lasten vastauksia materiaalisen osa-alueen kysymyksiin.

9.4 Fyysinen hyvinvointi

Fyysisen hyvinvoinnin osa-alueen vastauksissa korostuivat säännölliset rutiinit lasten arkipäivässä. Yhtä lukuun ottamatta kaikki lapset osasivat kertoa tarkan ajan, jolloin he menevät iltaisin nukkumaan. Kaikki lapset osasivat sujuvasti kertoa, minkälaisia iltarutiineja kotona on ennen nukkumaan menoa (kuvio 8). Lapset kertoivat syövänsä iltapalaa ja käyvänsä pesulla ennen yöunia. Puolet lapsista kertoi, että heidän rutiineihinsa kuuluu myös iltasadun lukeminen, kun puolet taas kertoi viettävänsä aikaa television tai tietokoneen parissa.

Kuvio 8. Lasten vastauksia fyysisen osa-alueen kysymyksiin.

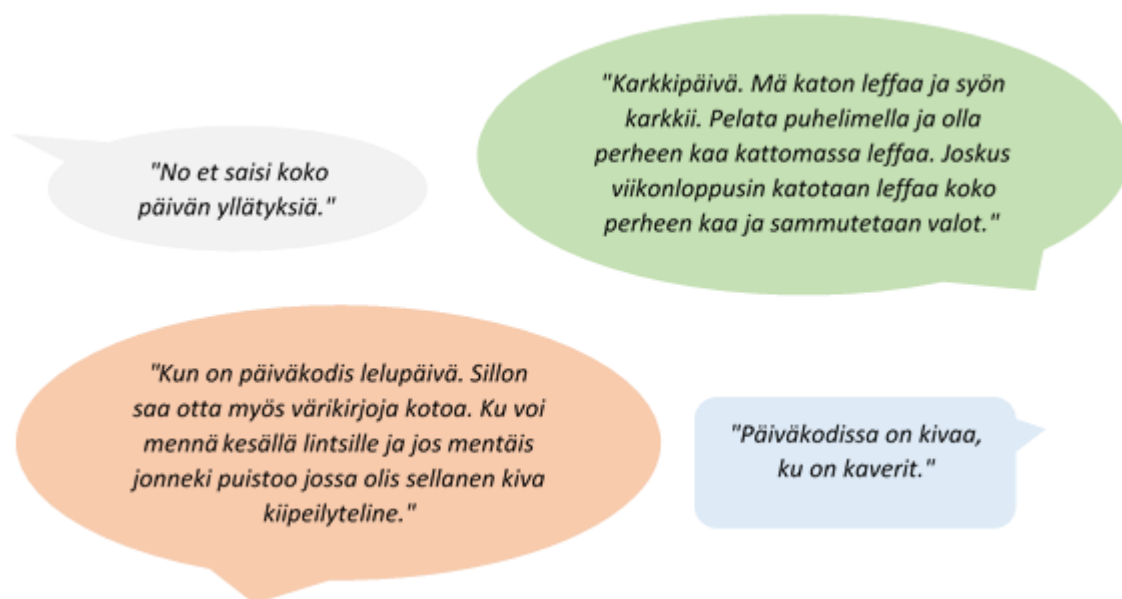
Suurimmalla osalla lapsista on vähintään yksi harrastus. Kaikki lapset, joilla on jokin harrastus, kertoivat harrastavansa erilaisia urheilulajeja. Osa lapsista harrastaa urheilun lisäksi myös jotain muuta kuten musiikkia tai osallistuu säännöllisesti koulun järjestämiin kerhoihin. Muutama lapsi suhtautui intohimoisesti omaan harrastukseensa ja kertoi siitä haastattelussa

runsassanaisesti. Muutamalle lapselle sana ”harrastus” oli vieras, eivätkä he osanneet edes kertoa, mitä haluaisivat harrastaa. Lapsen kokemus liiallisesta harrastamisesta ja harrastusten määrästä tuli ilmi haastattelussa, ja niiden sijaan toivottiin enemmän aikaa kotona oleilulle ja leikille.

Valtaosa lapsista nimesi jonkin kotiruoan lempiruoakseen, osan mielestä ravintolaruoka oli parasta. Haastattelussa ilmeni, että kotona ruokaa valmistaa äiti, yksikään lapsi ei maininnut äidin sijaan muun henkilön valmistavan ruokaa.

9.5 Lasten näkemyksiä kivasta päivästä

Haastattelun lopuksi lapsilta kysyttiin, minkälainen on heidän mielestään kiva päivä. Useimpia lapsia autettiin lisäkysymysten avulla. Lapsille avattiin kysymystä esimerkiksi pyytämällä kertomaan päivästä, jolloin he itse saisivat päättää, mitä tehdään. Vastauksissa lapset mainitsivat useimmiten huvipuistot ja lelut. Kysymyksen avoin muotoilu jätti tilaa monenlaisille vastauksille, mutta siitä huolimatta lasten vastaukset olivat hyvin arkipäiväisiä ja yksinkertaisia, kuten elokuvan katselu, harrastus, perhe, kaverit ja päiväkotit (kuvio 9).

Kuvio 9. Lasten vastauksia kivan päivän sisällöstä.

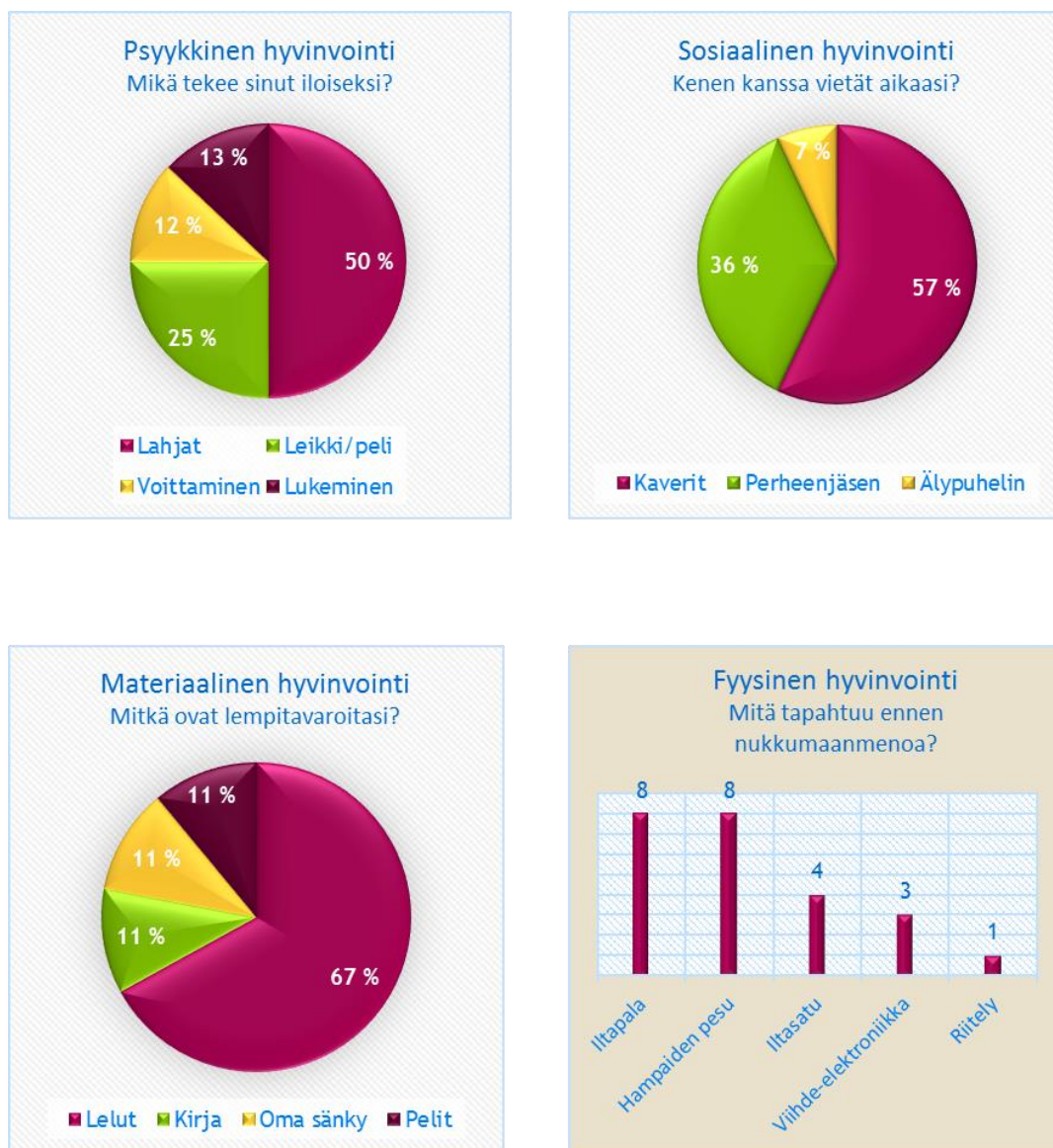
10 Johtopäätökset

Tutkimuksen tuloksissa korostui lasten arkirutiinit. Kaikki lapset osasivat sujuvasti kertoa tarakan nukkumaanmenoajan sekä sitä edeltävät iltatoimet. Lapset toivoivat suurimmaksi osaksi arkipäiväisiä ja tuttuja asioita, kun kysyttiin minkälainen olisi heidän mielestään kiva päivä.

Sosiaalisen hyvinvoinnin osa-alueella korostui kavereiden merkitys lasten elämässä (kuvio 10). Lapset kertoivat viettävänsä aikaa enimmäkseen kavereiden kanssa leikkien ja pelaten.

Haastattelun yhteydessä osa lapsista toi esille leikin ulkopuolelle jäämisen ja yksinäisyyden. Kavereiden nimiä kysyttäessä, lasten ikä näytti vaikuttavan kavereiden lukumäärään. Nuorimmat haastateltavat mainitsivat heillä olevan yksi tai kaksi kaveria, kun taas vanhemmilla lapsilla kavereita oli neljä tai viisi. Kavereiden merkitys ja sosiaalinen piiri näyttää kasvavan lapsen iän myötä.

Äidin merkitys ikäryhmän hyvinvoinnille oli tutkimuksen mukaan suuri. Äiti mainittiin tutkimuksessa henkilönä, joka kuuntelee lasta, valmistaa perheen ateriat ja jonka kanssa vieteään aikaa. Isä ja muut sisarukset mainittiin myös, mutta ei niin usein kuin äiti. Haastatelluissa lapset kertoivat oma-aloitteisesti myös omista perheistään ja perhesuhteistaan. Lasten puheissa kuului perheiden monimuotoisuus uusperheiden ja kahden kodin muodoissa.

Kuvio 10. Hyvinvoinnin eri osa-alueiden vastausten jakaumat.

11 Pohdinta

11.1 Tulosten tarkastelu

Opinnäytetyössä pyrittiin selvittämään lasten subjektiivisia näkemyksiä hyvinvoinnista ja min-kälaisia asioita lapset itse pitivät tärkeinä. Haastatteluissa ilmeni, että kaikkien lasten päivä-rytmiin kuuluivat tietyt iltarutiinit ja he osasivat tarkasti kertoa niistä. Iltarutiineihin liittyvät tutkimukset ovat yleensä keskittyneet pääasiassa unen laadun mittaamiseen, mutta niiden kattavampaa merkitystä lasten hyvinvointiin on alettu selvittää. Tuoreessa tutkimuksessa on havaittu iltarutiineilla olevan useita myönteisiä vaikutuksia lasten elämään ja hyvinvointiin (Kitsaras, Goodwin, Allan, Kelly & Pretty 2018). Säännöllisen nukkumaan-menoajan ja lasten kognitiivisten taitojen välinen yhteys on myös todettu aiemmin (Kelly, Kelly & Sacker 2017). Opinnäytetyössä ei tarkemmin selvitetty, miten iltarutiinit vaikuttavat lasten hyvinvointiin, mutta aiempaan tutkimustietoon nojaten voidaan iltarutiinien ja säännöllisen nukkumaan-menoajan olettaa edistävän haastateltujen lasten hyvinvointia.

Toinen esille noussut asia oli sosiaalisten suhteiden merkitys. Lapset kertoivat viettävänsä mielellään aikaa ikätovereidensa ja perheidensä kanssa. Suomessa aiemmin tehdyssä tutkimuksessa haastateltiin 5 - 7-vuotiaita lapsia ja kiinnostuksen kohteena olivat lasten omat näkemykset kodista ja sen merkityksestä. Lasten kokemusten perusteella todettiin, että perheen kanssa vietetty aika on lapsille erittäin tärkeää. Yhteisen tekemisen ei tarvitse olla mitään erikoista, vaan se voi olla jotain arkista kuten päivän tapahtumista keskustelua tai pelkää yhdessäoloa. (Kyrönlampi-Kylmänen & Määttä 2012.) Opinnäytetyössä on nähtävissä samansuuntaisia tuloksia. Lasten mukaan kivaan päivään kuului ajan viettäminen perheen parissa, tekemisellä ei niinkään ollut merkitystä.

Tutkimuksessa ei luokiteltu lapsia heidän taustojensa perusteella, vaan lasten haastattelut analysoitiin kokonaisuutena. Siitä huolimatta vastauksissa oli havaittavissa joitain yhteneväisyyksiä lastensuojelun piiriin kuuluvien lasten keskuudessa, jotka poikkesivat muiden lasten vastauksista. Lastensuojelun avohuollon asiakkaina olevilla lapsilla oli vähemmän sosiaalisia suhteita ikätovereidensa kanssa. Tämän lisäksi heillä oli vähemmän harrastuksia muihin verrattuna, osalla harrastuksia ei ollut lainkaan. Huono-osaisuuden ylisukupolvinen jatkumo on tunnettu ilmiö, jonka taustalla voi olla erilaisia tekijöitä. Perheen ongelmat voivat ilmetä vain yhdellä elämänalueella, mutta niiden vaikutukset lasten hyvinvointiin voivat näkyä useallakin elämänalueella. (Nousiainen, Petrelius & Yliruka 2016, 11.) Lastensuojelun avohuollon asiakkaina olevien lasten näkemyksiä heille tärkeistä asioista on selvitetty aiemmin ja on esitetty, että lasten kertomuksilla voi olla merkitystä niin vanhempien motivaatioon kuntoutua kuin kykyyn ymmärtää oman toimintansa vaikutuksia lapsen hyvinvointiin. Lisäksi oman elämänkulun hahmottaminen on lapsille tärkeää ja mahdollisuus omien näkemysten esille tuomiseen voi ehkäistä ylisukupolvista huono-osaisuutta ja siten vaikuttaa kokonaisvaltaisesti hyvinvointiin. (Tulensalo 2016, 44-57.)

Opinnäytetyössä saatiin tietoa 5 - 8-vuotiaiden lasten subjektiivisesta hyvinvoinnista haastattelujen avulla. Aiemmissa tutkimuksissa on yleensä tutkittu vanhempien lasten hyvinvointia, joten opinnäytetyö tuo uutta tietoa kouluikää lähestyvien ja koulun ensimmäisiä luokkia käyvien lasten subjektiivisesta hyvinvoinnista. Tulokset eivät pienen otoskoon vuoksi ole yleistettävissä, mutta opinnäytetyön perusteella voidaan todeta, että hyvinvointitiedon kerääminen alle kouluikäisiltä lapsilta on tärkeää.

11.2 Tutkimuksen vahvuudet

Hyvinvointi on ilmiönä monitahoinen ja sen mittaaminen voi olla haastavaa. Helavirta (2011) tarkasteli tutkimuksessaan lasten subjektiivista hyvinvointia monimetodisesti. Perusteluna monipuolisten menetelmien käytölle oli tutkimuskohteena olevan hyvinvoinnin monikerroksisuus. Opinnäytetyössä käytettiin haastattelun ohella toiminnallista ja lapsia osallistavaa piirrä ja kerro -menetelmää, joka havaittiinkin toimivaksi metodiksi. Opinnäytetyötutkimuksen yhtenä vahvuutena on juuri piirrä ja kerro -menetelmän käyttäminen haastattelujen tukena. Piirtämisen kautta lasten kanssa oli helpompi aloittaa keskustelu, sillä aluksi keskusteltiin siitä, mitä lapsi on kuvaan piirtänyt. Lapsen käyttäytymiseen ja hyvinvointiin vaikuttavat ympäristötekijöiden lisäksi myös yksilölliset piirteet. Ne ilmenivät haastattelujen aikana esimerkiksi siten, että osa vastasi hyvinkin avoimesti ja monisanaisesti, kun taas osa erittäin lyhyesti. Temperamentti on synnynnäinen ominaisuus joka vaikuttaa siihen, millä tavoilla ihminen reagoi uusiin asioihin ja muutoksiin. Voimakkaan lähestymistarpeen omaava ihminen suhtautuu innolla uusiin asioihin ja nauttii jännityksestä, kun taas voimakkaan välttämistarpeen omaava ihminen suhtautuu varauksellisesti yllättäviin asioihin ja saattaa lamaautua uusien asioiden edessä (Keltikangas-Järvinen 2016, 57, 64-65, 68.)

Tutkimukseen osallistuvien lasten rekrytoiminen oli tutkimusprosessin työläin vaihe. Moniäänisyyden takaamiseksi toivottiin myös lastensuojelun asiakkaina olevien lasten osallistuvan ja eri laitoksiin oltiin yhteydessä. Kuntien myöntämistä tutkimusluvista huolimatta tutkittavien löytäminen lastensuojelulaitoksista osoittautui haasteelliseksi. Pääasiallisena syynä oli se, että alle kouluikäiset lapset sijoitetaan yleensä perhehoitoon laitosten sijaan. Eräissä laitoksissa olisi ollut sopivan ikäisiä lapsia, mutta heidän tilanteensa oli joko akuutti tai muutoin vaikea, joten haastattelu olisi ollut epäeettistä, eikä henkilökunta olisi sitä sallinutkaan. Haastateltaviksi saatiin lopuksi myös lastensuojelun avohuollon asiakkaina olevia lapsia, mikä lisäsi tutkimuksen moniäänisyyttä.

Haastattelukysymykset oli etukäteen laadittu yhdessä muiden Laurean LAPE-hankkeeseen osallistuvien opiskelijoiden ja opettajien kanssa. Kysymykset oli lisäksi testattu haastattele-malla lapsia, jotka eivät osallistuneet varsinaiseen tutkimukseen. Kysymykset muotoiltiin mahdollisimman avoimiksi, jotta lasten omalle, vapaalle kerronnalle jäisi tilaa. Sanavalintoihin kiinnitettiin myös huomiota väärinymmärrysten välttämiseksi. Lasten hyvinvointiin

liittyvässä aiemmassa tutkimuksessa on saatu myönteisiä kokemuksia avointen kysymysten käytöstä (Poikolainen 2014, 11).

11.3 Tutkimuksen heikkoudet

Osallistujien rekrytoinnissa ilmenneiden haasteiden vuoksi haastattelujen välillä oli kuukausienkin aikaväli. Tästä huolimatta haastattelut toteutettiin kaikille lapsille mahdollisimman yhtenevästi tulosten luotettavuuden varmistamiseksi. Ennen haastatteluja lasten kanssa ei aikaresurssien vuoksi vietetty aikaa, vaikka niin oli suunniteltu, ja olisi ollut hyvä tutustua ensin rauhassa lapsiin. Siten olisi voitu myös vähentää lasten jännitystä, joka saattoi vaikuttaa joidenkin lasten vastauksiin.

Aiemmissa tutkimuksissa on myös todettu, että haastattelukysymykset ja niiden muotoilu on tärkeä pohtia perusteellisesti etukäteen. Tässä tutkimuksessa näin toimittiinkin, mutta lasten mielipiteitä kysymyksistä ei tiedusteltu, vaikka tutkimusta edelsivät pilottihaastattelut.

Lapsille tuotti hankaluuksia vastata joihinkin kysymyksiin, kuten ”Mikä sinulle on tärkeää?”. Sujuvimmin lapset vastasivat kysymykseen, joka liittyi nukkumaanmeno aikaan ja iltarutiineihin. Lapset siis vastasivat luontevasti kysymyksiin, jotka koskivat konkreettisia asioita. Haastatteluissa ilmeni myös lasten väliset ikäerot, sillä nuorimpien vastaajien oli hankala ymmärtää joitain käsitteitä. Yksi niistä oli ”hyvä elämä”, jota jouduttiin avaamaan lapsille. Lasten Ikihyvä-hankkeessa näkyi samanlainen ilmiö, sillä nuoremmat vastaajat jättivät kokonaan vastaamatta kysymyksiin, joihin liittyvät käsitteet olivat heille vieraita (Poikolainen 2014, 11). Toisessa lasten hyvinvointia selvittävässä tutkimuksessa tutkija (Helavirta 2011) koki kysymysten suunnittelun erityisen haastavaksi samasta syystä ja niiden ymmärrettävyyteen ja konkreettisuuteen tulisikin kiinnittää huomiota, minkä vuoksi niiden testaaminen etukäteen on välttämätöntä. Yhdistyneiden kansakuntien lastenrahaston (UNICEF) mukaan lapsilla tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa kysymysten muotoiluun silloin, kun niitä käytetään tutkimuksissa, jotka koskevat heidän elämäänsä ja hyvinvointiaan (UNICEF 2016, 41). Suomalaisessa tutkimus- ja kehittämishankkeessa (Lasten Ikihyvä) toteutettiin lapsilähtöistä lähestymistapaa ja lapset laativat kysymyksiä asioista, jotka he kokivat keskeisiksi oman hyvinvointinsa kannalta ja pitivät myös tärkeinä kysyä muilta lapsilta. Lasten Ikihyvä hankkeen kysely ei siis pohjautunut olemassa oleviin indikaattoreihin, eikä aiemmin luotuun lasten hyvinvointiteoriaan. Tutkimuksessa todettiin kuitenkin aikuisten muotoilemien kysymysten olevan toisinaan toimivia kuin lasten muotoilemat. (Marjanen & Poikolainen 2012, 10.)

11.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyötä suunniteltaessa asianmukaiset tutkimusluvut haettiin osallistuvilta kunnilta hyvissä ajoin ennen haastateltavien lasten rekrytointia. Lasten vanhemmilta pyydettiin erikseen kirjallinen suostumus haastatteluun. Tutkimuksessa kunnioitettiin tutkittavien

itse määräämisoikeutta, tutkimuksesta ja sen vapaaehtoisuudesta annettiin tietoa. Haastattelutilanteessa vielä varmistettiin lasten oma halukkuus tutkimukseen osallistumiselle.

Osallistuvien lasten ja heidän perheidensä yksityisyys ja tietosuoja huomioidaan tutkimusaineiston luottamuksellisuudessa, säilytyksessä ja julkaistavassa opinnäytetyössä. Lisäksi haastatteluissa kerättiin vain tutkimuksen kannalta välttämätön tieto. Yksiköitä, joissa lapsia haastateltiin ei kirjattu ylös tunnistamisen ehkäisemiseksi. Tekstitiedostoissa, jotka sisältävät lasten litteroidut haastattelut, ei mainita lasten nimiä. Analyysissä käsiteltiin vain haastattelussa saatuja vastauksia, eikä lopullisissa tuloksissa ole mukana sellaista lapsista kerättyä tietoa, jonka perusteella heidät voitaisiin tunnistaa.

Haastattelijat pyrkivät toimimaan kaikissa haastatteluissa samalla tavoin ja haastattelut etenivät käytännössä yhtenevästi. Kaikkia lapsia kohdeltiin yhdenvertaisesti iästä, sukupuolesta ja taustasta riippumatta. Aineistoon on annettu käyttöoikeudet vain rajatuille henkilöille ja sen tietoturva ja -suoja huomioidaan säilytyksen aikana tutkimuksen päätyttyäkin.

11.5 Kehittämisehdotukset

Tulevissa tutkimuksissa, jotka koskevat lasten subjektiivista hyvinvointia, voisi pohtia otoskoon suurentamista ja lasten osallistamista kysymysten laadintaan niiltä osin kuin se on mahdollista. Tämän tutkimuksen kysymyksiä pohdittaessa ei huomioitu 5 - 8-vuotiaiden lasten kehityksellistä eroa ja se näkyikin kysymysten ymmärtämisessä. Vastaisuudessa voisi perusteellisemmin miettiä, sopivatko samat kysymykset kaikenikäisille tutkimukseen osallistuville lapsille. Lisäksi kysymysten sisältöä olisi hyvä miettiä huolellisesti. Tähän tutkimukseen laaditut kysymykset oli pyritty miettimään tarkkaan, mutta haastatteluissa ilmeni silti niihin liittyviä puutteita, mikä korostaa esitestaamisen merkitystä. Osa käsitteistä oli lapsille hämmentäviä.

Perheestä ei esitetty lainkaan kysymyksiä. Lasten vastauksissa ilmeni perhetyyppien monimuotoisuus ja olisikin ollut mielenkiintoista kuulla, ketkä lasten mielestä kuuluvat heidän perheeseensä. Osalla lapsista oli kaksi kotia ja olisi ollut oleellistakin tietää, kumpaa kotia he pitivät varsinaisena kotinaan ja kuvailevat vastauksissaan. Lasten perhekäsitykset voivat myös poiketa aikuisten käsityksistä ja kysymys voisi tuoda siten uutta tietoa esimerkiksi vanhemmille.

Alustavista suunnitelmista poiketen, lapsia ei tavattu ennen varsinaista haastattelutilannetta. Haastattelijoiden kannattaisi varata aikaa lasten tapaamiseen ennen haastattelua, jotta varsinainen haastattelutilanne olisi mahdollisimman rento. Osa lapsista saattaa tarvita aikaa tutustuakseen uusiin ihmisiin, joten tapaamisia voisi olla tilanteen ja resurssien mukaan. Tosin yhteisen ajan sopiminen voi olla vaikeaa, sillä haastatteluaikojenkin sovittaminen oli haastavaa.

Jatkossa olisi kiinnostavaa tutkia, miten aikuisten objektiiviset ja lasten subjektiiviset näkemykset lasten hyvinvoinnista kohtaavat keskenään. Tietoa lasten hyvinvoinnista voisi kerätä kattavammin ja sisällyttää haastatteluihin myös lasten elämään kuuluvien aikuisten näkemyksiä. Tutkimukseen voisi sisällyttää lasten iästä riippuen päiväkodin tai koulun aikuisten, lasten vanhempien ja lasten haastattelut. Pelkästään näkemyserojenkin tarkasteleminen olisi mielenkiintoista varsinaisen kattavamman hyvinvointitiedon lisäksi.

Lähteet

Painetut

Ahtola, A. 2016. Psyykkinen hyvinvointi ja oppiminen. Juva: Bookwell Oy.

Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Juva: WSOY.

Bardy, M. 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Hyvinvoinnin ulottuvuudet - perheen ja yhteiskunnan suhteissa. Helsinki: Yliopiston kirjapaino.

Hagfors, R. & Kajanoja, J. 2011. Hyvän kehän teoria. Teoksessa J. Saari (toim) Hyvinvointi, Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Vilna: Balto Print.

Hakulinen-Viitanen T, Hietanen-Peltola M, Hastrup A, Wallin M & Pelkonen M. 2012. Laaja terveystarkastus; Ohjeistus äitiys- ja lastenneuvolatoimintaan sekä kouluterveydenhuoltoon. Opas 22/2012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2017. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hohti, R. & Karlsson, L. 2013. Lasta kannattaa kuunnella. Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoja.

Hyvärinen M., Nikander P. & Ruusuvaara J. 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, K. & Mikats, J. Toim. Eerola, P. & Pirskanen, H. 2018. Perhe ja tunteet. Tallinna: Printon Tukikoda.

Kaikkonen, R., Mäki, P., Murto, J., Pentala, O., Hakulinen-Viitala, T. & Laatikainen, T. 2014. Suomalaisten lasten ja lapsiperheiden terveys ja toimintakyky. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print-Suomen yliopistopaino Oy.

Kajantie, E., Hovi, P., Eriksson, J., Laivuori, H., Andesson, S. & Räikkönen, K. 2013. Alkaako syrjäytyminen ja kohdussa? Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoja.

Keltikangas-Järvinen, L. 2004. Temperamentti-ihmisen yksilöllisyys. Juva: WSOY.

Keltikangas-Järvinen, L. 2016. Teoksessa A. Ahtola (toim) Psyykkinen hyvinvointi ja oppiminen. Juva: Bookwell Oy.

Kestilä L. 2008. Pathways to health. Determinants of Health, Health Behaviour and Health inequalities in Early Adulthood. Publications of the National Public Health Institute. 23/2008.

Lahikainen, A. & Paavonen, J. 2011. Teoksessa A. Oksanen & M. Salonen (toim) Toiminnallisia loukkuja-Hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Laine, K. & Neitola, M. 2002. Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2014. Eriarvoistuva lapsuus - Lasten hyvinvointi kansallisten indikaattoreiden valossa. Helsinki: Aksidenssi Oy.

Möller, S. 2004. Sattumista suunnitelmallisuuteen, lapsen elämäntilanteen kartoitus lasten-suojelussa. Jyväskylä: Korpiljyvä.

Mäkelä, J. & Sajaniemi, N. 2013. Vertaissuhteen muovaavat lapsen aivoja. Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoja.

Notko, M. & Sevon, E. 2011. Hyvinvoinnin kentät. Teoksessa J. Saari (toim) Hyvinvointi, Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Vilna: Balto Print.

Paananen, R. & Gissler, M. 2014. Hyvinvointi ulottuu yli sukupolvien. Teoksessa J. Lammi-Tasula & S. Karvonen (toim) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print.

Perälä, M-L., Halme, N. & Kanste, O. 2013. Johtaminen, palvelut ja lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoja.

Pojula, S. 2016. Lapsi ja kriisi. Helsinki: Kirjapaja.

Raittila R., Vuorisalo M. & Rutanen N. 2017. Lasten haastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) Tutkimus-haastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Ristikari T., Törmäkangas L., Lappi A., Haapakorva P., Kiilakoski T., Merikukka M., Hautakoski A., Pekkarinen E. & Gissler M. 2016. Suomi nuorten kasvuympäristönä. 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. Raportti 9/2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Reivinen, J. 2013. Yksin vai yhdessä eteenpäin. Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoja.

Ruusuvuori J., Nikander P. & Hyvärinen M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Saari, J. 2011. Hyvinvoinnin tulevaisuus. Teoksessa J. Saari (toim) Hyvinvointi, Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Vilna: Balto Print.

Salmi, M., Lammi-Taskula, J. & Sauli, H. 2014. Lapsiperheiden toimeentulo. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print

Santalahti, P. & Marttunen, M. 2014. Lasten ja heidän vanhempiensa mielenterveys. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva: WS Bookwell Oy

Syrjälä, L., Estola, E. & Puroila, A-M. 2013. Mihin tarvitaan trendilelujä? Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen, Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoja.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.

Vaarama M., Moisio P. & Karvonen S. 2010. Teoksessa S. Karvonen (toim) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Tampere: Juvenes Print.

Sähköiset

Aira, T., Hämylä, R., Kannas, L., Aula, M. K. & Harjula-Kivinen, R. 2014. Lapsiasia-valtuutettu. Lasten hyvinvoinnin tila kansallisten indikaattoreiden kuvaamana. Viitattu 14.11.2017. http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/lasten_hyvinvoinnin_tila.pdf

Ben-Arieh, A. 2012. How do we measure and monitor the “state of our children”? revisiting the topic in honour of Sheila B. Kamerman. Children and Youth Services Review, 34, 569-575. Viitattu 11.5.2018. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0190740911003732?via%3Dihub/>

Butler, S., Gross, J., & Hayne, H. (1995). The effect of drawing on memory performance in young children. Developmental Psychology 31, 597-608. Viitattu 4.11.2017. https://www.researchgate.net/profile/Julien_Gross/publication/232470760_The_Effect_of_Drawing_on_Memory_Performance_in_Young_Children/links/55c93fc208aeca747d6710f8/The-Effect-of-Drawing-on-Memory-Performance-in-Young-Children.pdf

Dinisman, T., Fernandes, L. & Main, G. 2015. Findings from the First Wave of the ISWeb Project: International Perspectives on Child Subjective Well-Being. *Child Ind Res* 8:1.

<https://doi.org/10.1007/s12187-015-9305-7/>

Fattore, T., Mason, J. & Watson, E. 2009. When Children are Asked About Their Well-being: Towards a Framework for Guiding Policy. *Child Indicators Research*. Viitattu 27.5.2018.

Field F. 2010. The foundation years: preventing poor children becoming poor adults. Cabinet Office/HM Government. Viitattu 17.10.2017. <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110120090141/http://povertyreview.independent.gov.uk/media/20254/poverty-report.pdf>

Högnabba, S. & Ranto, S. 2017. Lasten hyvinvointikertomus. Katsaus helsinkiläisten hyvinvointiin 2017. *Työpapereita* 2017:4. Viitattu 11.5.2018. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_04_04_Tyopapereita_4_Hognabba_Ranto.pdf/

Kajanoja, J. 2005. Tilastokeskus. Mitä on hyvinvointi? Viitattu 6.10.2017.

http://www.stat.fi/tup/kuntapuntari/kuntap_3_2005_hyvinvointi.html

Kelly, Y., Kelly, J. & Sacker, A. 2013. Time for bed: associations with cognitive performance in 7-year-old children: a longitudinal population-based study. *Journal of Epidemiology & Community Health*. Viitattu 17.5.2018. <http://jech.bmj.com/content/jech/early/2013/07/11/jech-2012-202024.full.pdf/>

Kitsaras, G. Goodwin, M. Allan J, Kelly, MP. & Pretty, IA. 2018. Bedtime routines child well-being & development. *BMC Public Health*. 18(1):386. Viitattu 16.5.2018.

https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5861615/pdf/12889_2018_Article_5290.pdf/

Kyrönlampi-Kylmänen, T. & Määttä, K. 2012. What is it like to be at home: the experiences of five- to seven-year-old Finnish children, *Early Child Development and Care*, 182:1, 71-86.

Viitattu 16.5.2018. <https://www.tandfonline-com.libproxy.helsinki.fi/doi/pdf/10.1080/03004430.2010.540013?needAccess=true/>

Marjanen, K. & Poikolainen, J. 2012. Lasten Ikihyvä - hyvinvoiva lapsi kuntapalveluissa. Lopuraportti. Helsinki; Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia. Viitattu 6.5.2018. https://www.researchgate.net/publication/303944594_Lasten_Ikihyva_-_hyvinvoiva_lapsi_kuntapalveluissa/

Mattila, A. 2009. Terveyskirjasto. Hyvinvoinnin teorialat. Viitattu 6.10.2017. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=ont00039

Minkkinen, J. 2015. Väitöskirja: Lapsen hyvinvointimalli- Lasten emotionaalinen hyvin-vointi ja sosiaaliset suhteet alakoulussa. Viitattu 5.11.2017. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97204/978-951-44-9822-0.pdf?sequence=1>

Nikander, J. & Tuominen-Thuesen M. 2016. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (KASTE 2012-2015) ulkoinen arviointi -Loppuraportti. Helsinki; Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 11.5.2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3800-7/>

Nousiainen, K., Petrelius, P. & Yliruka, L. 2016. Johdanto teemaan: Ylisukupolvisesta näköalattomuudesta muutokseen - näköalaistavan sosiaalityön tunnustelua. Julkaisussa Julkaisussa Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. Nousiainen K., Petrelius P. & Yliruka L. (toim.) Työpaperi 20/2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 25.5.2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-677-3/>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2016. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Viitattu 9.5.2018. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75405/OKM21.pdf>

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Viitattu 14.5.2018. https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetushallitus 2016.Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 14.5.2018. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelma/

Poikolainen, J. 2014. Lasten positiivisen hyvinvoinnin tutkimus - metodologisia huomioita. Nuorisotutkimus 32(2):3-22. Viitattu 6.5.2018. <http://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2014/2/lastenpo.pdf/>

Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Osallisuuden osatekijät. Viitattu 8.5.2018. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus/osallisuuden-osatekijat>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - menetelmä - opetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 3.4.2018. http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf/

Salmi, S. & Lipponen L. 2013. Lapsen voimavarat hyvinvoinnin edistäjinä. Alle kouluikäisten lasten hyvinvoinnin tukeminen vanhempien, päivähoidon ja neuvolan yhteistyöllä. Työpapereita 2013:1. Socca Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. Viitattu 11.5.2018. http://www.socca.fi/files/3128/Lapsen_voimavarat_hyvinvoinnin_edistajina_-raportti.pdf/

Siltala, E. & Paananen M. 2010. (toim.) Mitä Kasteesta on kasvamassa? Lasten Kaste-seminaari 5.10.2010. Helsinki; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 11.5.2018.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085200/>

Socca 2018. Lapsen paras - yhdessä enemmän. Pääkaupunkiseudun lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman uusi hankesuunnitelma 2016-2018. Viitattu 12.5.2018.

http://www.socca.fi/files/5896/UUSI_Lapsen_paras_yhdessa_enemman_hankesuunnitelma_24.10.2017.pdf/

STM 2017. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Hankesuunnitelma. Viitattu 11.11.2017. http://stm.fi/documents/1271139/1953486/Hankesuunnitelma_Lapsi-ja%20perhepalveluiden%20muutosohjelma.pdf/

THL 2018. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Viitattu 3.5.2018. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape-/>

Tulensalo, H. 2016. Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten kertomuksia lapsille tärkeistä asioista. Julkaisussa Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. Nousiainen K., Petrelius P. & Yliruka L. (toim.) Työpaperi 20/2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 25.5.2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-677-3/>

UNICEF 2016. Fairness for Children: A league table of inequality in child well-being in rich countries. Innocenti Report Card no.13. Viitattu 6.5.2018. https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/RC13_eng.pdf/

Kuviot

Kuvio 1. Hyvän kehä (Hagfors & Kajanoja 2011, 175)	7
Kuvio 3. Lapsen hyvinvointimalli (Minkkinen 2015, 61)	11
Kuvio 4. Osallisuuden osatekijät (Raivio & Karjalainen 2012)	16
Kuvio 5. Tutkimukseen osallistuneiden lasten ikäjakauma	25
Kuvio 6. Lasten vastauksia psyykkisen osa-alueen kysymyksiin.....	27
Kuvio 7. Lasten vastauksia sosiaalisen osa-alueen kysymyksiin.....	28
Kuvio 8. Lasten vastauksia materiaalisen osa-alueen kysymyksiin.	29
Kuvio 9. Lasten vastauksia fyysisen osa-alueen kysymyksiin.	29
Kuvio 10. Lasten vastauksia kivan päivän sisällöstä.	30
Kuvio 11. Hyvinvoinnin eri osa-alueiden vastausten jakaumat.	31

Taulukot

Taulukko 1. Hyvinvoinnin nelikenttä (Allardt 1976, 33)	8
--	---

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko	45
Liite 2: Tiedote tutkimuksesta lasten vanhemmille	47

Liite 1: Haastattelurunko

HAASTATTELURUNKO

PIIRRÄ JA KERRO -TEHTÄVÄ:

Piirrä kuva aiheesta hyvä elämä. Piirrä muutama asia, joita siihen kuuluu.

Kerro, mitä olet piirtänyt kuvaan.

HAASTATTELUKYSYMYKSET:

Psyykkinen hyvinvointi:

Mikä tekee sinut iloiseksi?

Missä olet hyvä?

Milloin sinulla on paha mieli?

Mikä sinua pelottaa?

- Apukysymys: Mikä siinä pelottaa?

Sosiaalinen hyvinvointi:

Kenen kanssa vietät aikaasi?

- Apukysymyksenä: Kotona, päiväkodissa/koulussa?
Mitä teette yhdessä?

Minkä nimisiä kavereita sinulla on?

- Apukysymys: Keitä he ovat?

Kuka kuuntelee sinua?

- Apukysymys: Keitä he ovat?

Materiaalinen hyvinvointi:

Mikä on sinulle tärkeää?

Mitkä ovat sinun lempitavaroitasi?

Millainen koti sinulla on?

- Apukysymyksenä: Onko sinulla oma huone, keittiö, olohuone, makuuhuoneita?

Fyysinen hyvinvointi:

Milloin sinä menet nukkumaan?

Mitä tapahtuu ennen nukkumaanmenoa?

- Apukysymys: Syötkö iltapalaa, pesetkö hampaat, luetaanko iltasatu?

Harrastatko jotain? Mitä haluaisit harrastaa?

Mikä on sinun lempiruokasi kotona?

Lopuksi

Millainen on kiva päivä?

Liite 2: Tiedote tutkimuksesta lasten vanhemmille

Tiedote tutkimuksesta lasten vanhemmille

Arvoisat vanhemmat,

Pyydämme teitä kohteliaimmin osallistumaan LAPE-hankkeen tutkimukseen, missä selvitetään 5-8-vuotiaiden lasten hyvinvoinnin kokemuksia. LAPE-kehittämishanke on pääkaupunkiseudun yhteinen tutkimushanke ja tutkimusyksiköt ovat valikoituneet projektin kehittämiskoordinaattoreiden avulla. Tutkijat ovat kiinnostuneita, mitkä asiat tuottavat lapselle hänen omasta mielestään hyvää mieltä, mikä on hänen elämässään tärkeää ja mitä hän itse ajattelee omasta hyvinvoinnistaan. Tutkimustulosten perusteella tavoitteena on kehittää mittari, jolla lasten omaan kokemukseen perustuvaa hyvinvointia voidaan tulevaisuudessa mitata. Tutkimusaineistoa käytetään myös kansainvälisen vertailevan hyvinvointitutkimuksen tekoon, missä vertaillaan suomalaisten ja intialaisten lasten hyvinvointikokemuksia.

Tutkimus tehdään haastattelemalla lapsia. Tutkimustilanne aloitetaan piirittämällä lasta, jotta hänelle tulisi hyvä olo tilanteessa ja tutkijan kysymyksiin olisi mukavampi vastata. Toisessa vaiheessa haastatellaan osaa tutkimukseen osallistuneen lapsen vanhempaa/vanhempia. Tavoitteena tässä vaiheessa on selvittää vanhempien näkemyksiä lapsensa hyvinvoinnista ja verrata heidän käsityksiään lapsen omiin näkemyksiin. Vanhemmille tämä on mahdollisuus kurkistaa lasten omiin käsityksiin hänelle tärkeistä asioista. Haastattelut nauhoitetaan myöhempää tarkastelua varten. Aineistoa voivat tarkastella ainoastaan tutkimuksen tekijät, emmekä kirjaa haastateltavista muita tietoja kuin iän, sukupuolen ja etunimen. Tutkimustuloksista lasten nimiä eikä tutkimuspaikkaa ole tunnistettavissa.

Tutkimus tehdään päiväkotitai koulupäivän aikana erikseen sovittuna ajankohtana vuoden 2018 tammi-helmikuussa. Ennen varsinaista haastattelua tutkijat käyvät esittäytymässä lapsille edeltävänä päivänä ja vahvistamassa haastatteluajat. Vanhempien haastattelut sovitaan erikseen vanhempien kanssa keväällä 2018. Tutkimus on vapaaehtoinen perheille.

Tutkimuksesta saa lisätietoa yliopettaja Päivi Marjaselta,
Laurea-ammattikorkeakoulu, paivi.marjanen@laurea.fi

Tällä allekirjoituksella vahvistan luvan perheeni osallistumiseen tutkimukseen. ☐

Tällä allekirjoituksellani kiellän perheeni osallistumisen tutkimukseen. ☐

Paikka ja aika

Lapseni etunimi ja ikä

Allekirjoitus ja nimenselvennys